

KRIS

En kartläggning av föreningen Kriminellas Revansch i Samhället

RAPPORT 2003:7

BRÅ – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos
Fritzes Kundservice, 106 47 Stockholm. Telefon 08-690 91 90,
fax 08-690 91 91, e-post order.fritzes@liber.se

Produktion:

Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm. Telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75,
e-post info@bra.se

BRÅ på Internet www.bra.se

ISSN 1100-6676, ISBN 91-38-31999-3

Författare: Åsa Frodlund

Omslag: Britton & Britton

Tryck: Edita Norstedts Tryckeri AB, 2003

© Brottsförebyggande rådet

Innehåll

FÖRORD	5
SAMMANFATTNING	6
Omfattande verksamhet	6
Flera former av stöd	7
Få av de styrelseledamöter, som gick att få uppgift om, återföll i brott	7
Svår balansgång mellan ”professionella” uppdrag och vardagligt kamratstöd	8
INLEDNING	9
ORGANISATION	12
KRIS bildades 1997	12
23 lokalföreningar, fem regioner och ett riksförbund	12
Antalet medlemmar svårbedömt	13
Självständiga lokalföreningar	13
Medlemmar, anställda och aktiva vid de fyra största föreningarna	14
VERKSAMHETEN I DE FYRA FÖRENINGARNA	16
Datainsamling	16
1. Uppsökande verksamhet	18
2. Föreläsningar och utbildningar	25
3. Medlemsverksamhet	29
4. Övrig verksamhet	38
ÅTERFALL I BROTT BLAND STYRELSELEDAMÖTER	41
AVSLUTANDE DISKUSSION	46
Omfattande verksamhet på de fyra föreningarna	46
Höga krav på föreningar och aktiva medlemmar kan vara ett dilemma	47
Dokumentation	48
REFERENSER	50
BILAGOR	51
Bilaga 1. Uppgifter på lokalföreningsnivå	51
Bilaga 2. Uppsökande verksamhet	52
Bilaga 3. Projekt på de fyra föreningarna	57
Bilaga 4. Boende	60
ENGLISH SUMMARY	61

Förord

Det är ett känt faktum att återfallsfrekvensen är hög bland personer med upprepade lagföringar bakom sig. Diskussionen om vilka insatser som kan minska andelen som återfaller i brott är ett återkommande ämne i den kriminalpolitiska debatten i Sverige och internationellt.

Kamratföreningen KRIS, Kriminellas Revansch I Samhället, har under de fem år föreningen har varit verksam rönt stor uppmärksamhet. Verksamhetens grundidé, att engagera tidigare kriminellt belastade personer i en kamratförening för att utifrån det egna exemplet hjälpa andra, har bemötts mycket positivt från många som arbetar med återfallskriminella.

Mot denna bakgrund har Brottsförebyggande rådet (BRÅ) funnit det värdefullt att göra en kartläggning av verksamheten. Avsikten är att få en bild av det arbete KRIS utför och hur föreningen uppfattas av uppdragsgivare och samarbetspartners.

Rapporten vänder sig till beslutsfattare och andra verksamma i kommuner och på förvaltningar inom KRIS verksamhetsområde och till föreningens uppdragsgivare.

Rapportens författare är Åsa Frodlund, utredare vid BRÅ. Professor Eckart Kühnhorn har gjort kontrollgruppsstudien och bistått i arbetet med återfallsanalysen. T.f. professor Lars Svedberg har vetenskapligt granskat rapporten och lämnat värdefulla synpunkter.

Stockholm i juni 2003

Jan Andersson
T.f. generaldirektör

Stina Holmberg
Enhetschef

Sammanfattning

Föreningen KRIS, Kriminellas Revansch i Samhället, bildades i Stockholm hösten 1997. Initiativtagare till föreningen var fyra personer med lång erfarenhet av kriminalitet och missbruk. Grundtanken var att bilda en kamratförening där medlemmarna tillsammans skulle fungera som ett stödjande nätverk för personer som ville lämna ett kriminellt och missbrukande liv bakom sig.

Våren 2002 ingick 23 lokala KRIS-föreningar, fördelade på fem regioner, i det riksförbundet som bildades år 2000. Antalet så kallade normalmedlemmar (medlemmar med egen erfarenhet av kriminalitet och missbruk) som betalade årsavgiften för verksamhetsåret 2002 var närmare 1 500.

BRÅ har kartlagt verksamheten vid de fyra största föreningarna inom KRIS. Kartläggningen belyser vilka aktiviteter som bedrivs och hur omfattande dessa är. Den tar även upp hur de fyra föreningarna uppfattas av dem som anlitar föreningarna. Avsikten var ursprungligen att också göra en mer omfattande studie av medlemmarnas brottslighet, för att utvärdera i vad mån KRIS lyckas i sin målsättning att få medlemmarna att sluta begå brott. På grund av brister i dokumentationen var detta inte möjligt. I stället har en mer begränsad lagföringsstudie gjorts av den grupp som tagit på sig styrelseuppdrag i KRIS.

Veckolånga besök har gjorts på var och en av de fyra föreningarna. Uppgifter har också tagits fram om den uppsökande verksamhetens (besök på häkten och anstalter) och föreläsningsverksamhetens omfattning det första kvartalet 2002.

För att inhämta hur KRIS samarbetspartners ser på föreningens verksamhet har 50 olika representanter för kriminalvården intervjuats. Intervjuer har också gjorts med 19 företrädare för skolor där representanter för de fyra KRIS-föreningarna föreläst.

Omfattande verksamhet

Alla föreningarna har en lokal, som verksamheten utgår från och som alla medlemmar är välkomna till. Där arbetar ett par anställda, med finansiering dels från respektive kommun dels genom statligt lönebidrag. Utöver dessa personer bärs föreningarnas verksamhet oftast upp av ett par ideellt arbetande aktiva medlemmar, som i vissa fall också ingår i styrelsen. Därutöver finns i varje förening en grupp mindre aktiva medlemmar, som kanske besöker lokalen för en kopp kaffe, deltar i sociala aktiviteter och dylikt. Slutligen finns de ”passiva” medlemmarna, som i vissa fall tidigare varit aktiva.

Utöver sociala aktiviteter för medlemmarna, dominerar verksamheten av besök på fängelser och häkten samt föreläsningar i skolor.

Vid besöken på anstalter och häkten träffar KRIS intagna både i grupp och enskilt. Syftet med besöksverksamheten är dels att väcka intresse för KRIS som förening, dels att utgöra ett stöd för de intagna som man besöker. Alla de fyra föreningarna har avtal med kriminalvården om att be-

driva denna verksamhet och får, med några undantag, ersättning för den. Under första kvartalet 2002 gjorde föreningarna över hundra besök på anstalter och häkten. Intervjuerna med representanter för kriminalvården visar att man överlag är nöjd med det arbete KRIS bedriver. Samtidigt påtalar flera företrädare den skörhet som finns inbyggd i föreningen genom att medlemmarna har olika lång drog- och brottsfri tid bakom sig vilket gör att det kan vara svårt att veta hur stabila föreningens representanter är. En del uppfattar därför sitt positiva omdöme som personbundet och att kvaliteten på insatserna och samarbetet till stor del är avhängigt den enskilde representanten från KRIS.

Den andra framträdande delen av föreningarnas verksamhet är föreläsningar, främst i skolor men även på andra ställen. Vid föreläsningarna berättar KRIS-representanten utifrån egna erfarenheter om vägen in och ut ur missbruk och kriminalitet och om föreningens aktiviteter. Totalt höll representanter för de fyra föreningarna ett trettiotal föreläsningar under första kvartalet 2002.

De flesta av de intervjuade representanterna för skolor, där någon från KRIS föreläst, är mycket positiva och tycker att den som talade gjorde ett bra arbete. Ett par ifrågasätter dock den jargong, som de uppfattar att KRIS-representanten hade. Den förmedlade enligt dem att han eller hon inte tillräckligt tydligt lagt sitt gamla liv bakom sig.

Flera former av stöd

Det stöd som de fyra föreningarna kan ge sina medlemmar är av flera olika slag. Det handlar om att erbjuda *meningsfull sysselsättning* genom möjligheten att delta i besöksverksamhet, som föreläsare eller som stödperson – fadder - till andra medlemmar. De som är anställda har vanligen först varit aktiva som ideellt arbetande inom föreningen. Tre av föreningarna kan hjälpa till med *boende*, de har ett antal bostäder som bostadslösa medlemmar kan få tillgång till. Föreningarna tycks också i viss utsträckning ta på sig uppgifter, både för frivolva och för dem på häkten och anstalter, som länkar till socialtjänstens och frivårdens traditionella arbetsuppgifter. Det kan handla om att *hjälpa till i olika myndighetskontakter*, att hantera byråkrati, ansökningar och dylikt. Slutligen finns det ”*kamratliga stöd*” som den sociala gemenskapen i föreningen kan innebära.

Få av de styrelseledamöter, som gick att få uppgift om, återföll i brott

BRÅ:s ursprungliga ambition var att studera om KRIS lyckas i sin målsättning att medlemmarna ska sluta begå brott. På grund av brister i föreningarnas dokumentation visade sig detta inte möjligt. En mer begränsad studie av brottsligheten bland dem som kan betraktas som organisationens ledare, nämligen styrelseledamöterna i lokalföreningarna, har i stället gjorts. Att dessa avhåller sig från fortsatt brottslighet är avgörande både för föreningarnas trovärdighet och för att verksamheten ska fungera bra.

En granskning av lagföringarna bland 218 personer som var eller varit styrelseledamöter visade att de flesta var tungt brottsbelastade före inträdet i styrelsen. Medianvärdet för antalet lagföringar var 12 och närmare två tredjedelar (62 %) hade lagförts nio gånger eller fler. Tillsammans hade de lagförts knappt 4 000 gånger för totalt drygt 12 000 brott. De vanligaste brotten var stöldbrott, narkotikabrott och trafikbrott. Dessa brottstyper svarade för drygt 70 procent av lagföringarna.

För de flesta av dem låg lagföringarna flera år tillbaka i tiden, men för 40 procent hade det gått mindre än två år från senaste lagföringen till styrelseuppdraget.

Den stora majoriteten hade inte lagförts för brott efter inträdet i styrelsen; av de 218 hade endast tre procent lagförts. BRÅ fick namn på ytterligare 50 styrelseledamöter men av olika anledningar kunde de inte studeras, bland annat för att de inte ville delta. Om *alla* i bortfallet skulle ha återfallit i brott efter inträdet i styrelsen, blir den totala andelen som gjort det 21 procent. Andelen som lagförts efter att de tagit på sig uppdraget kan därmed sägas ligga någonstans emellan tre och 21 procent.

För de 160 styrelseledamöter som varit lagförda relativt kort tid innan de kom in i styrelsen har även en kontrollgruppsanalys gjorts. Med hjälp av lagföringsregistret har en "tvilling" hittats, när det gäller brottsbelastning före styrelseuppdraget. Analysen visar att kontrollgruppen återföll i mycket större utsträckning än styrelseledamöterna.

Svår balansgång mellan "professionella" uppdrag och vardagligt kamratstöd

Sammantaget visar kartläggningen att de fyra KRIS-föreningarna har omfattande och varierande verksamhet. Kreativiteten tycks stor när det gäller att utveckla verksamheten till allt fler områden.

En styrka i föreningarna är tillgängligheten. Lokalföreningarna har generösa öppettider och nya medlemmar ska kunna nå sina faddrar dygnet runt den första tiden.

De kriminalvårdsmyndigheter och skolor som utnyttjat dem är överlag nöjda. Det framgår dock att föreningens styrka – medlemmarnas egna erfarenheter av missbruk och kriminalitet – med naturlighet också innebär en risk. Det ställer höga krav på föreningen att bedöma vem som kommit så långt i sin utveckling att "externa" uppdrag är lämpliga.

En fråga som väcks i studien är hur föreningarna på sikt ska kunna upprätthålla en balans mellan sina mer "professionella" åtaganden, som avtalsreglerad besöksverksamhet och föreläsningar, och kamratförenings-tanken. Ju högre de professionella ambitionerna blir desto högre krav kommer att ställas på de aktiva medlemmarna. Det innebär dels en risk för "utbrändhet" bland dessa, något som det redan i dag finns tendenser till, dels en risk för att den mer kravlösa gemenskapen får stryka på foten. KRIS syftar med sina höga krav på drogfrihet och laglydighet inte till att vara ett lågröskelalternativ för frigivna. Men en förening av detta slag torde ändå ha behov av att fortlöpande diskutera om inriktningen överensstämmer med målen och om tröskeln är den rätta.

Inledning

Återfallsfrekvensen är hög bland personer med upprepade lagföringar bakom sig. Av Kriminalvårdsstyrelsens statistik framgår till exempel att nästan hälften av dem som tidigare har dömts till frihetsberövande påföljd (KVS 2000) inom tre år återfaller i brott och får kriminalvårdspåföljd. För vissa grupper av dömda är återfallsfrekvensen ännu högre – av dem som tidigare suttit i fängelse och som döms till ett medellångt fängelsestraff för tillgreppsbrott återfaller till exempel närmare 90 procent (a.a.). De studier som finns tyder på att samhällets traditionella insatser för att minska andelen som återfaller har begränsade effekter. Därför har föreningen KRIS grundidé bemötts positivt från många som arbetar med återfallskriminella. KRIS verksamhet bygger på tanken att en kamratförening med medlemmar som själva har erfarenhet av kriminalitet och missbruk har unika möjligheter att hjälpa varandra att bryta med sitt gamla liv. Ambitionen enligt KRIS hemsida är ”att erbjuda dem ett nytt hederligt och drogfritt socialt liv”. KRIS har under de fem år organisationen funnits byggt upp en rad aktiviteter, med uppsökande verksamhet på fängelser och häkten som en central del. KRIS engagerar sig också i olika kriminalpolitiska sammanhang, främst som debattörer men också genom att delta i referensgrupper och lämna synpunkter på remisser inom sitt sakområde.

Samtidigt visar erfarenheter från andra klientorganisationer, att föreningar av detta slag ofta möter svårigheter när den inledande uppbyggnadsperioden är över. Arbetet är inte sällan upphängt på några få eldsjälar, vilket försvårar möjligheter att nå den stabilitet som krävs för att föreningen långsiktigt ska kunna överleva. Ofta skapas stora förväntningar när det gäller vad föreningen kan åstadkomma, både från organisationen själv och från omvärlden, som sedan blir svåra att leva upp till. Dessa svårigheter, som möter frivilligprojekt, nämns också i Socialtjänstkommitténs betänkande ”Frivilligt socialt arbete” (SOU 1993:82). Där refereras till en artikel av dansken Hegland (Hegland, 1991), som varit med om att bevilja medel till och utvärdera försöksverksamheter. Heglands erfarenhet är att ”samtidigt som frivilligprojekt ofta är mer oförvägna och mer gränsöverskridande än offentligt arrangerade satsningar så är de också mindre stabila...Både verkliga framgångar och haverier och misslyckanden tenderar att bli fler bland frivilligprojekten än bland det offentligas satsningar” (SOU 1993:82, sidan 255).

Syfte och frågeställningar

Med hänsyn till den uppmärksamhet KRIS kommit att få både för sina inlägg i kriminalpolitiska frågor och för sitt konkreta arbete med återfallskriminella, har BRÅ funnit det värdefullt att göra en närmare uppföljning av verksamheten. Även inom KRIS har det funnits ett intresse att få verksamheten beskriven och utvärderad. Avsikten har varit att få en bild av det arbete KRIS utför och hur det uppfattas av dem föreningen samarbetar med. En fråga i sammanhanget är då hur man inom KRIS hanterar de

svårigheter när det gäller förväntningar, identitet och kontinuitet, som frivilligorganisationer av detta slag ofta hamnar i.

Studien inrymmer dels en beskrivning av verksamheten, hur den är organiserad och bedrivs, dels en redovisning av hur verksamheten värderas av dem som anlitar den. Den ursprungliga ambitionen var också att utvärdera i vad mån KRIS lyckas i sin målsättning att minska brottslighet bland sina medlemmar. Redan här ska sägas att det visat sig att föreningen inte har ett dokumentationssystem, som gör detta möjligt. Det som varit möjligt att belysa är en mer begränsad fråga, nämligen i vad mån de som *leder* organisationen, det vill säga de som har styrelseuppdrag i föreningarna, upphört med brott efter att de tagit på sig uppdraget. Den frågan har setts som viktig både för föreningens trovärdighet och dess stabilitet. Frågorna är således:

Hur arbetar KRIS? Vad inryms i verksamheten och hur omfattande är den?

Hur uppfattas föreningen av dem som anlitar den?

Har de som tagit på sig styrelseuppdrag upphört att begå brott?

En aspekt som *inte* belyses systematiskt i studien är hur KRIS verksamhet är finansierad. Det är en fråga som kan vara av intresse i beskrivningen av en verksamhet av detta slag, och den berörs i en del avsnitt. Det har dock bedömts som alltför tidskrävande att här belysa frågan närmare. Det vore dock intressant att i en egen studie titta närmare på hur föreningens beroende av ekonomisk stöd påverkar verksamheten.

Metod och material

KRIS främsta målsättning är att medlemmarna, som förutsätts vara personer med kriminell bakgrund, ska bli hederliga och drogfria. Det ska uppnås genom att föreningen erbjuder social gemenskap och stöd vid återinträdet i samhället. En utvärdering av KRIS skulle idealiskt besvara frågan i vad mån föreningen når upp till detta mål. Ur utvärderingssynpunkt skulle det innebära att på individnivå kartlägga föreningens stöd till och insatser för ett urval medlemmar och att studera denna grupps brottslighet före och efter inträdet i föreningen. Eftersträvansvärt skulle också vara att ha en kontrollgrupp av jämförbara individer, som inte är medlemmar i KRIS.

En sådan utvärdering förutsätter att aktiviteter, stöd och insatser för medlemmarna dokumenteras konsekvent och på individnivå av föreningarna. För att kunna relatera en förändring i brottslighet före respektive efter inträdet till KRIS verksamhet behövs uppgifter om vilka aktiviteter medlemmarna deltagit i eller vilka insatser som gjorts för dem.

Någon sådan dokumentation finns inte och kan heller inte förväntas av en organisation av detta slag. Det har emellertid inte varit möjligt att ens få några systematiska mer övergripande beskrivningar av föreningarnas verksamhet. Den typen av dokumentation finns inte heller. Verksamhetsstatistik saknas nästan helt.

Studien har mot den bakgrunden blivit mer begränsad än vad som ursprungligen avsågs. Huvudfokus ligger på att få en så god beskrivning som möjligt av vad KRIS gör och hur det uppfattas av deras samarbetspartners. För att göra datainsamlingen hanterlig både för KRIS-föreningarna och utredaren inskränktes kartläggningen till de största föreningarna. Ett ytterligare skäl till denna begränsning är att de mindre, nystartade föreningarna har mindre erfarenheter av sitt arbete att förmedla.

BRÅ:s avsikt var ursprungligen att beskriva verksamheten på de fem största lokalföreningarna; Stockholm, Göteborg, Malmö, Sundsvall och Luleå. Med den utgångspunkten har veckolånga besök gjorts på vart och ett av dessa lokalkontor. Det framgick då att verksamheten i Göteborg var mycket begränsad på grund av brist på aktiva¹. Dokumentation från tidigare verksamhet saknas i stor utsträckning. Därför uteslöts lokalföreningen i Göteborg ur studien som därmed inskränktes till de fyra övriga föreningarna.

Besöken som gjordes på vart och ett av dessa fyra lokalkontor, utnyttjades för att inhämta uppgifter och för att på plats få en bild av föreningarnas verksamhet. Under besöken befann sig utredaren under hela dagarna i lokalen och samtalande med anställda och medlemmar. Därutöver har utredaren haft täta kontakter med representanter för de olika föreningarna och även med föreningens riksförbund: RIKSKRIS.

När sifferuppgifter om verksamheten ges har dessa också så långt möjligt verifierats från källor utanför KRIS. Sådana uppgifter rör i huvudsak första kvartalet 2002. Att redovisningen avser en så relativt kort period beror på att bristerna i föreningarnas dokumentation gör det svårt att få tillförlitliga uppgifter för en längre tid.

För att inhämta hur KRIS samarbetspartners ser på föreningens verksamhet har 50 olika representanter för kriminalvården intervjuats. Intervjuer har också gjorts med 19 företrädare för skolor där representanter för de fyra KRIS-föreningarna föreläst.

Slutligen har den lagförda brottsligheten bland 218 styrelsemedlemmar i KRIS kartlagts. Uppgifter om deras lagföringar före respektive efter inträdet i föreningens styrelse har inhämtats. För de 160 styrelseledamöter som varit lagförda relativt kort tid innan de kom in i styrelsen har även en kontrollgruppsanalys gjorts. Med hjälp av lagföringsregistret har en "tvilling" hittats, när det gäller brottsbelastning före styrelseuppdraget.

Vilka uppgifter som samlats in och hur detta har gått till redovisas närmare i rapporten under respektive avsnitt.

¹ Trots att lokalföreningen enligt sin hemsida i november 2002 hade 110 normalmedlemmar. För en närmare beskrivning av medlemskategorin "normalmedlem" se sidan 11.

Organisation

KRIS bildades 1997

Föreningen KRIS – Kriminellas Revansch i Samhället – bildades i Stockholm hösten 1997 av fyra personer med lång erfarenhet av ett liv i kriminalitet och drogmissbruk. Grundtanken var att ge kriminella en chans till ett hederligt liv genom det stöd som en grupp individer med gemensamma erfarenheter kan ge varandra. Föreningen bildades för dem som ville lämna ett kriminellt och missbrukande liv bakom sig. Syftet var bland annat att fånga upp intagna som frigges från anstalt.

”När någon frigges från en anstaltsvistelse så är det ett faktum att han eller hon står ensam tidigt på morgonen, av någon anledning sker alltid villkorliga frigivningar klockan sju på morgonen. Det man äger ryms i en kasse, de ekonomiska tillgångarna sträcker sig till några hundralappar och man är den ensammaste varelsen som finns just då. I den här situationen är det så gott som undantagslöst en god idé att söka upp närmaste langare. Man lämnar en sluten värld som trots de negativa förtecknen av tvång innehåller gemenskap och nära kontakt med andra. Yttervärlden upplevs som oerhört främmande och skrämmande.”

(Odaterat informationsmaterial från KRIS)

Antalet medlemmar växte och 1999 bildades två nya lokalföreningar i Malmö och Sundsvall. År 2000 bildades riksförbundet.

23 lokalföreningar, fem regioner och ett riksförbund

KRIS verksamhet är i dag uppbyggd kring ett antal lokalföreningar, som är indelade i fem regioner. Den till medlemsantalet största lokalföreningen i varje region ska fungera som regionkontor (Stockholm, Malmö, Sundsvall, Göteborg och Luleå). Regionkontoren ska ge stöd, utbildning och ledning till de lokala föreningarna i regionen.

Som samlande organisation finns ett riksförbund som driver centrala policyfrågor och ansvarar för föreningens internationella engagemang. Varje region är representerad i riksförbundet. Riksförbundet bildades först i december 2000, när antalet lokalföreningar växt i antal.

Enligt KRIS egen uppgift fanns det sensommaren 2002 23 lokalföreningar (se bilaga 1). Det var dock bara tio av dem som, enligt föreningens hemsida, hade en fulltalig styrelse. Tanken är att regionkontoren ska fungera som en informationslänk mellan riksförbundet och lokalföreningarna, men man har ännu inte fått det att fungera på det sättet.

Antalet medlemmar svårbedömt

Det finns olika slag av medlemskap i KRIS. Hedersmedlemmar föreslås av lokalföreningarna och utses på årsmöte till ständiga medlemmar i föreningen. I slutet av november 2002 var 35 personer utsedda av riksförbundet till hedersmedlemmar. Det finns också stödmedlemmar, som utgörs av personer som på olika sätt stödjer KRIS, trots att de själva inte har någon kriminell bakgrund. Bland dem finns anhöriga till kriminellt belastade personer, liksom personer som av ideella skäl vill stödja föreningens arbete. I november 2002 var det, enligt riksförbundets medlemsregister, 719 stödmedlemmar som hade betalat årsavgiften för 2002. Den tredje och viktigaste gruppen utgörs av de så kallade normalmedlemmarna, det vill säga personer med kriminell bakgrund, som söker sig till KRIS för att få och/eller ge hjälp för att stävja missbruk och kriminalitet.

För att räknas som fullvärdig medlem och därmed få tillgång till stöd och aktiviteter inom föreningen, måste årsavgiften på 75 kronor betalas in. Enligt KRIS är det bara de personer som har betalt årsavgiften, som har rätt att delta i verksamheten.

Antalet normalmedlemmar som betalade årsavgiften för verksamhetsåret 2002 var den 6 december 1 459 personer (se bilaga 1). Detta är det mått som BRÅ har valt för att bedöma antalet medlemmar i föreningen under 2002. Däremot säger antalet betalande medlemmar ingenting om graden av engagemang/deltagande hos de enskilda medlemmarna.

Totalt har sedan föreningen startade 2 626 normalmedlemmar och 1034 stödmedlemmar någon gång betalat medlemsavgiften.

Av föreningens medlemsregister framgår att 70 procent av normalmedlemmarna är män och 30 procent är kvinnor. Uppgifter om födelseår dokumenteras inte i medlemsregistret.

Enligt föreningens stadgar får en medlem uteslutas ur föreningen om han eller hon har försummat att betala medlemsavgifter, motarbetat föreningens verksamhet eller ändamål eller uppenbarligen skadat föreningens intressen². Beslut om uteslutning tas av aktuell lokalförenings styrelse och kan överklagas till årsmötet. Det finns inga tillförlitliga uppgifter om hur många medlemmar som uteslutits ur föreningen sedan start.

Självständiga lokalföreningar

Två representanter från varje region ingår i riksförbundets styrelse. Det är riksförbundet som godkänner lokalföreningens inträde i riksförbundet³. Lokalföreningarna är självständiga när det gäller verksamheten på det lokala planet.

De olika lokalföreningarna är självständiga även när det gäller ekonomi. Deras intäkter består till största delen av kommunala bidrag. De fyra

² Se föreningens hemsida, www.kris.a.se, under stadgar.

³ För att bilda en lokal KRIS-förening krävs att minst fem personer har bildat en styrelse enligt föreningens stadgar och att föreningen ansöker om ett organisationsnummer hos Skattemyndigheten.

undersökta lokalföreningarna har varit mer eller mindre beroende av kommunala verksamhetsbidrag för 2002. Bidragen finansierar främst anställningar och föreningslokaler. Andra inkomstkällor är statliga projektbidrag, företagssponsring och försäljning av tjänster. Lokalföreningarna kan bland annat få ersättning för uppsökande verksamhet på anstalter och häkten, liksom för föreläsnings- och informationsverksamhet riktade till skolor, förvaltningar och andra.

Utöver detta har riksförbundet årligen, sedan 1998, fått ett verksamhetsbidrag från Socialstyrelsen. Dessa medel används bland annat för produktion och distribution av medlemstidningen "Vägen ut", medlemsregister och riksförbundets administration. Fram till februari 2003 fördelade riksförbundet en mindre del av dessa pengar till lokalföreningarna via regionerna. Efter beslut i riksförbundet sker inte längre någon fördelning av pengarna.

FÖRENINGSLOKALEN - EN CENTRAL TRÄFFPUNKT

En central utgångspunkt för lokalföreningarnas verksamhet är deras föreningslokal. Enligt uppgifter från riksförbundet (sensommaren 2002) har 21 av de 23 lokalföreningarna egna lokaler eller lokaler som de delar med andra frivilligorganisationer eller offentliga förvaltningar. Där arbetar ideellt engagerade och anställda och där träffas föreningens medlemmar. På de fyra undersökta lokalföreningarna finns sällskapsrum, biljardbord och datorer uppkopplade till internet för medlemmarna. I Malmö och Sundsvall finns det också ett café i lokalen. De fyra föreningslokalerna ligger alla centralt. Det gör det lätt för medlemmarna att titta in i lokalen på vägen till eller från arbetet eller annan aktivitet.

Öppettiderna är generösa. Lokalen i Stockholm är öppen sju dagar i veckan fram till nio på kvällen. I Malmö och Sundsvall är lokalen öppen sex dagar i veckan och i Luleå på vardagarna mellan klockan 9.00 och 16.00.

Medlemmar, anställda och aktiva vid de fyra största föreningarna

De fyra föreningarna har bildats mellan åren 1997, då Stockholms lokalförening bildades och 2000 då föreningen i Luleå tillkom. Stockholmsföreningen är störst med 474 betalande normalmedlemmar för 2002. Motsvarande siffra för Malmö och Sundsvall är 93 respektive 138. Luleå är den minsta föreningen av de fyra med 38 betalande normalmedlemmar.

I tabell 1 redovisas för var och en av de fyra föreningarna när föreningen startade, antalet normalmedlemmar⁴ och antalet anställda.

⁴ Antalet normalmedlemmar som den 6 december 2002 har betalat medlemsavgiften för verksamhetsåret 2002

Tabell 1. Uppgifter om föreningarna i Malmö, Sundsvall, Stockholm och Luleå

	Malmö	Sundsvall	Stockholm	Luleå
Startade år	1999	1999	1997	2000
Normalmedlemmar	93	138	474	38
Antal anställda	2	6	19	4

Flera lokalföreningar har börjat sin verksamhet med ett kommunalt bidrag till lokalhyra och en anställning. Riksförbundet har inga uppgifter på hur många offentligt skyddade anställningar och lönebidragsanställningar som finns knutna till de 23 lokalföreningarna. På de fyra undersökta lokalföreningarna har totalt 31 personer någon form av anställning. Av dessa har 28 en skyddad anställning. Av de övriga tre har en person tillsvidareanställning, en uppbar lön via ett kommunalt verksamhetsbidrag och en person uppbar lön via riksförbundets regionbidrag.

KRIS har vissa generella regler för alla som är anställda inom föreningen. De innebär att den som återfaller i kriminalitet eller som använder alkohol eller andra droger blir avskedad med omedelbar verkan. På de fyra studerade lokalföreningarna förekommer det att anställda eller styrelseaktiva ombeds att lämna urinprov vid misstanke om missbruk.

Den aktiva kärnan i föreningarna utgörs i första hand av anställda, som i flera fall också är styrelseledamöter, och i andra hand av ideellt engagerade medlemmar. Normalt föregås en anställning av en längre tids ideellt engagemang på heltid. I gruppen av ideellt engagerade medlemmar finns också de som har en sysselsättning utanför KRIS, som engagerar sig i föreningen på sin fritid. Det är svårt att säga exakt hur stora grupperna av ideellt arbetande medlemmar är i de fyra föreningarna. Deras arbetsinsatser kan vara mer eller mindre omfattande och är svåra att kategorisera. I rapporten "Frivilligt socialt arbete" (SOU 1993:82) presenterar Socialtjänstkommittén uppgifter om andelen aktiva medlemmar i förhållande till det totala antalet medlemmar i 56 frivilligorganisationer. I den typ av organisationer som KRIS tillhör ligger andelen aktiva medlemmar som gör insatser i förhållande till totala medlemsantalet på knappt 20 procent (a.a. sidan 113).

IBLAND SVÅRT ATT FÅ TILLRÄCKLIGT ANTAL LEDAMÖTER TILL STYRELSENA

I föreningens stadgar står det att en styrelse ska bestå av elva personer⁵. När besöken på de lokala KRIS-föreningarna gjordes var det endast i Luleå som man hade en fulltalig styrelse. Antalet ledamöter i de övriga styrelserna varierade mellan sju och tio. Att styrelserna i de övriga föreningarna inte uppgick till elva personer berodde antingen på att föreningen hade svårt att hitta medlemmar som var intresserade av förtroendeuppdrag i styrelsen eller att sammansättningen påverkats av att någon nyligen lämnat en post.

Enligt riksförbundet ska de lokala KRIS-föreningarna hålla styrelsemöte minst en gång i månaden och enligt stadgarna ska årsmöte hållas i februari och medlemsmöten fyra gånger om året. Vid besöken framgick att alla föreningarna hade regelbundna möten i linje med stadgarna.

⁵ Ordförande, v. ordförande, kassör, sekreterare, fem ordinarie ledamöter och två suppleanter.

Verksamheten i de fyra föreningarna

Varje lokal KRIS-förening förväntas arbeta efter de stadgar som föreningen KRIS antog den 25 november 1997. Utgår man från stadgarna kan föreningarnas verksamhet sägas vila på fyra ben:

- Uppsökande verksamhet
- Föreläsnings- och utbildningsverksamhet
- Medlemsverksamhet
- Övrigt brottsförebyggande arbete

BRÅ har haft dessa verksamhetsområden som utgångspunkt när KRIS studerats. För vart och ett av områdena har ambitionen varit att besvara följande frågor:

- I vilken omfattning bedrivs denna typ av verksamhet?
- Hur är den utformad?
- Hur uppfattas den av dem som anlitar KRIS och av medlemmarna?

Datainsamling

Det är upp till varje lokal KRIS-förening att bedriva verksamhet efter föreningens gemensamma stadgar. Riksförbundet har inga uppgifter om vilka slags aktiviteter som ingår i de olika föreningarnas verksamhet eller hur de olika aktiviteterna är utformade. Inte heller kan riksförbundet säga någonting om aktiviteternas omfattning.

För att kartlägga verksamheten på de fyra lokalföreningarna samlades, under de veckolånga besöken, data in på fyra sätt. Det ena var att samla in olika slag av skriftlig dokumentation, till exempel verksamhetsberättelser, informationsmaterial och ansökningar om projektmedel. Det andra sättet var att utifrån dagboksanteckningar kartlägga den dagliga, löpande verksamheten. Det tredje sättet var observationer under veckobesöken. Det fjärde sättet var att intervjua dels personer som anlitat någon av föreningarnas verksamhet, dels medlemmar, som befann sig i föreningens lokal vid veckobesöken

Skriftlig dokumentation

Den skriftliga dokumentationen i form av exempelvis verksamhetsberättelser, informationsmaterial till allmänheten om lokalföreningens verksamhet och ansökningar om projektmedel gav lite konkret information. Verksamhetsberättelsen bygger på noteringarna i respektive lokalförenings gemensamma almanacka. I dessa saknas i regel fullständiga upplysningar om slaget och utformningen av aktiviteterna, liksom om hur många medlemmar som har deltagit i respektive aktivitet (se beskrivning nedan). Informationsmaterialet till allmänheten innehåller av förklarliga skäl övergripande och inte alltid dagsaktuell information. Projektansökningar och projekt-

redovisningar kunde inte alltid återfinnas. De innehöll inte heller alltid fullständig information om aktiviteten och om hur många som deltagit.

FÖRENINGARNAS "DAGBOKSANTECKNINGAR"

För att kunna följa den löpande verksamheten krävs att de aktiva medlemmarna noggrant och konsekvent dokumenterar alla aktiviteter och insatser, hur de är utformade och hur många som deltar. Det skulle innebära att de aktiva medlemmarna i efterhand noterade alla relevanta omständigheter (slag, utformning, antal deltagare) för varje aktivitet eller insats. Detta görs emellertid inte.

Noteringar om den löpande verksamheten görs i stället i en gemensam almanacka på respektive lokalförening, där uppgifterna ofta är ofullständiga eller saknas. Uppgifterna om olika aktiviteter antecknas som ett stöd för minnet, för att komma ihåg vad man har planerat. Däremot noteras inte uppgifterna med sikte på en eventuell utvärdering och de krav en sådan skulle kunna ställa.

VERKSAMHETENS OMFATTNING

På grund av bristerna i föreningarnas dokumentation var det inte möjligt att få sifferuppgifter om verksamhetens totala omfattning i de fyra föreningarna. Vi valde därför att begränsa kartläggningen av aktiviteternas omfattning och koncentrera den till föreningarnas uppsökande verksamhet och föreläsningsverksamheten på skolor för det första kvartalet 2002.

Besöksverksamhetens omfattning formulerades ofta i ett skrivet avtal med kriminalvården och var därför relativt lätt att rekonstruera. Uppgifter om skolbesök dokumenterades ofta i gemensamma almanackor och i de fall namnet på skolan förekom var de möjliga att identifiera.

För att verifiera omfattningen av anstalts- och föreläsningsverksamheten granskades samtliga besök på anstalter, häkten och skolor som de fyra lokalföreningarna enligt egna noteringar gjort under det första kvartalet 2002. Uppgifterna verifierades genom fakturaunderlag eller telefonkontakt med representanter för skolorna och kriminalvården för att undersöka om deras noteringar stämde överens med det KRIS uppgett.

EGNA OBSERVATIONER

Utöver ovan nämnda intervjuer skaffades en bild av verksamheten genom mer informella samtal och observationer under besöksveckorna. Observationerna gjordes något mer strukturerade genom att utredaren hade fyra bestämda klockslag varje dag, då syftet var att studera vad som pågick i lokalen och hur många som var närvarande⁶.

INTERVJUER

Det alla lokalföreningar har gemensamt är föreläsningsverksamheten på skolor och samarbetet med kriminalvården. Det är också de främsta externa samarbetspartners, som regelbundet anlitar KRIS.

⁶ Metoden kunde dock inte följas fullt ut, bland annat på grund av inbokade intervjuer.

Intervjuer har gjorts med företrädare för de anstalter och de skolor som anlitade föreningarna under första kvartalet 2002, för att ta reda på hur samarbetet med KRIS uppfattas av dessa. Intervjuer har även gjorts med företrädare för de kriminalvårdsmyndigheter och kriminalvårdsregioner där de olika föreningarna verkar. Totalt har 50 olika representanter för kriminalvården och 19 företrädare för skolor intervjuats.

Slutligen gjordes också några intervjuer med medlemmar, som var i föreningens lokaler under veckobesöken samt med häktade som besöktes av KRIS.

Nedan redovisas de fyra verksamhetsområdena var för sig. Först anges hur respektive verksamhet är utformad kompletterat med intryck och medlemsintervjuer från veckobesöken. När det gäller den uppsökande verksamheten och skolbesöken ges också sifferuppgifter om omfattningen det första kvartalet 2002. Slutligen redovisas hur företrädare för kriminalvården och skolor, som anlitat föreningarna, uppfattar KRIS.

1. Uppsökande verksamhet

Besök på anstalter och häkten är en grundpelare i KRIS:s verksamhet. Lokalföreningarnas verksamhet kan se olika ut men alla har det gemensamt att de bedriver besöksverksamhet på anstalter och häkten. Syftet är att informera de intagna om föreningens existens och verksamhet och vad syftet och reglerna för medlemskap är. I praktiken innebär detta att föreningens representanter besöker häkten och anstalter (företrädesvis anstalternas motivations- och behandlingsavdelningar) och samtalar med intagna i grupp. De intagna som är intresserade samlas på utsatt datum på avdelningen. Den verksamhet som de fyra lokalföreningarna bedriver på häkten och anstalter i respektive region är, med några få undantag, formulerad i avtal med kriminalvården. Kriminalvården ersätter föreningen för den verksamhet den bedriver. Omfattning och slag av aktiviteter framgår av avtalen. Det innebär att verksamheten är regelbunden och ofta väl känd av häktade och intagna på anstalterna. Utöver den här typen av traditionell besöksverksamhet förekommer det att föreningens representanter arrangerar diverse sportaktiviteter av typen fotboll, bandy etc. Föreningarna underhåller även enskilda kontakter med intagna, något som ligger utanför avtalen.

Första kvartalet 2002 gjorde de fyra studerade föreningarna sammanlagt 115 besök på anstalter och häkten. I Stockholm och Malmö var denna verksamhet mycket omfattande, medan den var mer begränsad i Sundsvall och Luleå. Om det första kvartalet är representativt för hela året skulle det innebära att över 400 besök på anstalter och häkten gjordes under 2002.

Tabell 2. Antal besök på häkte och anstalt som KRIS-föreningarna i Stockholm, Malmö, Sundsvall och Luleå gjorde första kvartalet 2002.

	Häkte	Anstalt	Totalt
Stockholm	28	31	59
Malmö	0	48	48
Sundsvall	3	2	5
Luleå	1	2	3
Summa	32	83	115

I tabellen ingår inte de besök som föreningens representanter gör till enskilda intagna som önskar kontakt med föreningen.

En del av föreningarna har, utöver dessa besök, även andra uppgifter på några anstalter. De kan till exempel stå för vissa delar av programverksamheten. På anstalterna Fosie och Rostorp ansvarar till exempel Malmös lokalförening för delmoment i program på respektive behandlingsavdelning. Lokalföreningen i Luleå har med medel från Konsumentverket arrangerat en kurs i privatekonomi och skuldsanering för de intagna på anstalten Haparanda. Stockholms lokalförening har arrangerat demokrativeckor på utvalda anstalter, där politiker bjöds in att delta i samtalen med intagna (för mer information om projekten se bilaga 3).

AVTAL MED KRIMINALVÅRDEN OM BESÖKSVERKSAMHET

Under åren 2001 och 2002 pågick en försöksverksamhet inom kriminalvården som gjorde det möjligt att ersätta ideella organisationer ekonomiskt för de tjänster de utförde i det direkta utslussningsarbetet på anstalterna. Försöksverksamheten syftade till att förbättra frigivningsarbetet från anstalt.

När försöksverksamhet startade avsåg närmare hälften av ansökningarna ett samarbete med en lokal KRIS-förening, andra året stod de för en tredjedel av ansökningarna⁷. Av intervjuerna med representanter för kriminalvården framgår att flera är positiva till avtalen och möjligheten att ersätta KRIS för den verksamhet de bedriver. De uppfattar att avtalen strukturerar föreningarnas uppsökande verksamhet på ett positivt sätt och gör den förutsebar för kriminalvården på ett annat sätt än tidigare. Avtalen borgar också för en regelbundenhet i besöksverksamheten som gagnar intagna och personal, man vet vilka från föreningen som kommer och när de kommer.

Kriminalvården kan dock konstatera att en stor del av de beviljade medlen för de två år som försöksverksamheten pågick aldrig togs i anspråk av de lokala KRIS-föreningarna. Vid första försöksårets slut hade föreningarna fakturerat kriminalvården ett belopp motsvarande en tredjedel av de beviljade medlen, motsvarande uppgift för 2002 var att cirka hälften av medlen betalades ut.

En av orsakerna till att beviljade medel inte togs i anspråk kan vara att föreningarna, för att få föreningens ekonomi att gå ihop, avtalade om en

⁷ 2001 beviljade Kriminalvårdsstyrelsen lokala KRIS-föreningar totalt 402 000 kronor. Motsvarande siffra för 2002 var 800 000 kronor.

arbetsinsats de sedan inte hade tillräcklig verksamhet att leva upp till. Från Kriminalvårdsstyrelsens (KVS) sida finns också farhågor att utbetalningarna inte gjorts fullt ut på grund av administrativa brister hos KRIS. Andelen utbetalade medel skulle troligen öka om varje lokalförening hade fungerande rutiner kring fakturering och bokföring.

Försöksverksamheten med centrala medel via lokala avtal upphörde i slutet av 2002. Den 5 december 2002 utfärdades i stället en förordning (SFS 2002:954) som ger Kriminalvårdsstyrelsen möjlighet att utge statsbidrag till ideella organisationer. För KRIS del innebär den nya ordningen att Kriminalvårdsstyrelsens medel går till riksförbundet som sedan har att fördela dessa till de lokala KRIS-föreningarna.

Lokalföreningarnas upptagningsområden är inte begränsade och viss konkurrens förekommer om tillträde till anstalterna och avtalen med kriminalvården. Generellt förefaller det vara så att den lokalförening som var först in på anstalten är den som tar över, trots att en annan lokalförening ligger bättre till geografiskt. Det förekommer också att anstalterna har egna önskemål och inte vill byta ett välfungerande, etablerat samarbete mot något mer okänt. Det finns också exempel på lokalföreningar som samarbetar, där den lokalförening som tecknat avtalet "går dubbelt" med andra lokalföreningar. Eventuellt kan konkurrenssituationen, som beskrivs ovan, förbättras i och med kriminalvårdens nya förordning. En nackdel är i stället den omfattande administration som den nya ordningen innebär för riksförbundet.

För mer detaljerad information om de fyra föreningarnas uppsökande verksamhet och avtal med kriminalvården, se bilaga 2.

REGLERNA FÖR TILLTRÄDE TILL ANSTALTERNA VARIERAR

Ett dilemma, som KVS uppfattar det, är att en del av besökarna från KRIS inte har någon särskilt lång drogfri och/eller straffri tid bakom sig. Enligt kriminalvårdens riktlinjer för samarbete med ideella sektorn⁸ ska den enskilde representanten för föreningen kontrolleras på samma sätt som övriga anstaltsbesökare och sedan bli föremål för en individuell bedömning om tillstånd till besök. Vid tveksamhet kan anstalten tillåta besök med anstaltspersonal närvarande.

Enligt uppgift från de studerade lokalföreningarna släpper vissa anstalter in representanter redan sex månader efter verkställd påföljd medan andra hänvisar till de föreskrifter och allmänna råd som gäller för lekmanuppdrag på frivården: att personer som dömts för brott inte bör förordnas så länge de förekommer i belastningsregistret⁹. Inom KRIS finns en generell oskriven regel att representanterna ska ha minst sex månaders drogfri och/eller straffri tid bakom sig för att få tillträde till anstalter och häkten. Variationer förekommer dock bland föreningarna. Föreningen i Luleå kräver till exempel minst ett års drogfri och/eller straffri tid för alla representanter. På föreningen i Stockholm ska åtminstone en av representanterna ha minst ett års drogfri- och/eller straffri tid.

⁸ Kriminalvårdsstyrelsens riktlinjer 2002:3.

⁹ KVVFS 2000:3.

Vid BRÅ:s intervjuer med representanter för anstalter framkom också att man försökte hitta lämpliga lösningar, där man tog individuella hänsyn. Ett exempel på hur frågan hanteras ges av en kriminalvårdsinspektör på en av de anstalter som KRIS regelbundet besöker:

”Vi har inga direktiv från KVS vad gäller krav på KRIS representanter. De två som är aktiva här i dag vet vi vilka de är och har koll på. Annars har vi sagt att representanterna inte får ha någon pågående övervakning. En personal medverkar alltid vid informationen. Det känns tryggt för såväl personalen som för KRIS. På så sätt behöver ingen oroa sig över misstankar om att KRIS skulle föra in någonting på anstalten eller andra oegentligheter. Det har aldrig varit tal om några reella misstankar men det är en vinst för båda parter att slippa oron.”

KRIMINALVÅRDENS FÖRETRÄDARE ÖVERLAG POSITIVA TILL KRIS

BRÅ har intervjuat närmare 50 företrädare för kriminalvården om deras erfarenhet av och syn på KRIS. De intervjuade är dels anställda på häkten, anstalter och frivårdskontor, dels företrädare för kriminalvårdsmyndigheter och regionkontor där de fyra största lokalföreningarna verkade första kvartalet 2002.

De fyra föreningarnas uppsökande verksamhet regleras med få undantag i skriftliga avtal med kriminalvården. I avtalet regleras bland annat hur ofta KRIS ska besöka anstalten och vilken ersättning som ska utgå. De intervjuade företrädarna för anstalterna bekräftar att KRIS utför de tjänster som parterna avtalat om, det vill säga att KRIS kommer när de ska och bedriver den verksamhet parterna kommit överens om¹⁰.

Intervjuerna visar också att föreningarna på många av anstalterna bedriver en omfattande verksamhet utöver det som regleras i avtalet. Ofta handlar det om individuella kontakter med intagna som kan generera flera besök och olika aktiviteter. De intervjuade ger exempel på hur föreningarna har stöttat enskilda intagna under verkställigheten men även vid permissioner eller rättegångar, eller hur föreningarna har funnits med vid inställelse.

Anstalterna är överlag positiva till samarbetet och nöjda med föreningarnas insatser. Flera talar om medlemmarnas egna erfarenheter som föreningarnas främsta styrka. Samtidigt påtalar flera företrädare den skörhet som finns inbyggd i verksamheten, att föreningens representanter har olika brottsfri och drogfri tid bakom sig och har kommit olika långt. Anstalterna talar ofta om kontakten som personbunden och att kvaliteten på insatserna och samarbetet till stor del är avhängigt den enskilde invididen, inte föreningen.

¹⁰ Göteborgs lokalförening, som ursprungligen ingick i urvalet, är den enda av de fem lokalföreningarna som enligt intervjuerna inte har klarat av att leva upp till den omfattning av verksamheten som reglerats i avtalet. Företrädarna för anstalterna uttrycker inte något missnöje med de insatser föreningen faktiskt gjort utan konstaterar att lokalföreningen har haft för få aktiva medlemmar för att kunna hålla verksamheten igång som planerat.

“KRIS kompletterar med det som kriminalvården inte har. Dels är det igenkännandet. KRIS vet precis vad den här personen är med om och har själv varit precis där. Det i sin tur skapar en trovärdighet som bara den kan förmedla som själv upplevt det. Utöver detta fungerar de som goda förebilder. Vi kan inte förmedla den känslan som en före detta kan förmedla: ‘du kan du med’. De kommer utifrån och visar att det går. Jag är blåklädd och håller i nycklarna. Det går inte att komma ifrån.”

“Styrkan i KRIS är att de kan peka på svårigheterna och vara tydliga förebilder. Medlemmarna kan känna igen sig i situationen och bilda skyddsnet runt en nymuck, utifrån egna erfarenheter.”

“Styrkan är deras egna erfarenheter. De som kommer från KRIS är ofta kända för dem som sitter inne. De intagna kan se med egna ögon att det fungerar: ‘klarar dom så kan jag!’. KRIS kan prata på ett annat sätt. De kan få de intagna att lyssna, på ett annat sätt än på någon som har teorin men saknar erfarenheterna.”

”Vi ser positivt på KRIS verksamhet men det är skört. Det är ett fåtal eldsjälar som håller igång verksamheten. En del har höga ambitioner men relativt kort tid som drog- och brottsfria. Vi vill se en stabil förändring innan vi kan ge fria tyglar och rörelsefrihet på anstalten.”

Flera av de intervjuade talar om att kontakterna med föreningen har byggts upp stegvis och att samarbetet vinner på att anstalten har en kontaktperson som samarbetar med en kontaktperson inom KRIS-föreningen.

“Vi har en kontaktperson på KRIS. Det har fungerat bra och vi har kommit överens om hur vi vill ha det. Samarbetet i dag är bra men den sköra tråd vi bygger samarbetet på är man medveten om och det är KRIS också. Det räcker med ett dumdrigt beslut, att exempelvis skicka någon som inte är ‘klar’, så drar anstalten öronen åt sig. Vi har aldrig haft sådana problem men man tänker alltid på riskerna.”

“Även om KRIS har goda intentioner så handlar det ju om folk som är sköra, som har kommit olika långt i sina nya liv. Det är en balansgång.”

“För att samarbetet ska fungera optimalt behöver man en styrfaktor inne på anstalten, en kontaktman som kan ge feedback och följa verksamheten. För vår och deras skull.”

Ett par anstalter uppger att de haft problem med föreningar där anstalten någon gång känt att en ny representant haft för kort tid i föreningen och framför allt för kort drogfri och straffri tid. Gemensamt för de företrädare som upplevt problem av den här typen är att de beskriver föreningarna som lyhörda. När företrädarna har påtalat problemen har föreningarna omgående hanterat situationen på ett bra sätt.

Flera anstaltsföreträdare uttrycker en oro för att föreningen går för fort fram och för att föreningarnas nyckelpersoner ska ta skada.

“Man undrar ibland hur länge hon ska orka. Hon jobbar ju ihjäl sig. Är hon inte här på de reguljära träffarna är hon här för enskilda intagnas räkning. Hon har ett otroligt engagemang men vi är rädda att hon ska ‘gå in i väggen’. Nu har vi dessutom hört rykten om att hon ska lämna KRIS för en ‘riktig anställning’. Det vore en jätteförlust för KRIS och för oss”.

INTRYCK FRÅN OBSERVATIONSVECKORNA BESÖK HOS INTAGEN SOM FYLLER ÅR

Under observationsveckorna gjorde representanter för föreningarna ett stort antal besök på anstalter. En av de anställda i Malmö är större delen av veckan på en så kallad anti-drogvecka på kriminalvårdens kursgård, Gruvberget. Veckan arrangeras av kriminalvårdsmyndigheten i Gävle i samarbete med KRIS Malmö och RFHL¹¹. En intagen på anstalten Kirseberg, som senare ska ”muckhämtas” får besök, eftersom han fyller år. En av de anställda i Sundsvall åker till anstalten Viskan för att besöka intagna. I Stockholm gör både anställda vid föreningen och medlemmar som arbetar ideellt besök på Österåker, Håga, Hällby, Mariefred och Färingsö för att träffa intagna. I något fall handlar det om att hämta och skjutsa tillbaka en intagen, som har permission, i något fall om att informera och motivera intagna i grupp och i några fall om återkommande besök till enskilda intagna. Två kvinnor i föreningen gör flera besök på kvinnoavdelningen på häktet.

Ett par av föreningarna besöker också kriminalvården under veckan för att diskutera olika samarbetsfrågor.

HELLRE MATLAGNINGSKURS ÄN UPPREPAD INFORMATION OM KRIS

Med den omfattande fortlöpande besöksverksamhet på anstalt, som föreningarna bedriver, gäller det att hitta sätt att bibehålla intresset bland de intagna för besöken av KRIS representanter. Det är en fråga som diskuteras bland annat vid besöket i Luleå. Föreningen menar att anstaltsverksamheten är givande men att det kan uppstå en mättnad bland de intagna. Många har sett föreningens film¹² flera gånger och vet vad det är föreningen ägnar sig åt. Besöken blir i stället ett sätt för de intagna att få tänka på annat i en stunds samvaro. Bäst tycker man att det fungerar när KRIS får möjlighet att aktivera de intagna genom till exempel matlagningskurser, ekonomikurser (se projektet ”Betalt för gammal ost”, i bilaga 3) eller sportaktiviteter. Detta att samla de intagna kring exempelvis någon form av sportaktivitet är samtliga föreningar positiva till.

¹¹ Riksförbundet för hjälp åt narkotika- och läkemedelsberoende.

¹² Filmen: ”Utvägen – en film om KRIS”, spelades in 1999 i Stockholm, av Stockholms lokalförening. Filmen är producerad av bolaget ”Ålg Film”.

Två representanter för KRIS i Stockholm besöker häktets öppna avdelning för kvinnor¹³. Föreningen besöker häktet två gånger i veckan och är välkända för personalen. Dagens besök ingår i en avtalad besöksserie och är planerat att pågå i fyra timmar. Inledningsvis stäms utformningen av dagens besök av med personalen; bland annat kommer representanterna att äta lunch med de intagna och delta på gemensamt eftermiddagskaffe.

Flera av de häktade har utöver att de deltar i KRIS schemalagda besök på häktet även individuella kontakter med föreningens representanter. I de fallen är representanterna väl förtrogna med kvinnornas enskilda ärenden och vid besöket tar de upp tråden där man sist lämnade den: Hur gick det med samtalet till socialtjänsten? Har du varit i kontakt med din son? Har du hört någonting från läkaren?

Mycket tid ägnas åt att motivera dem som visar en vilja att göra någonting av strafftiden. Det handlar till exempel om att ”peppa” kvinnorna till att aktivt söka till en motivationsavdelning eller en behandlingsavdelning eller bistå de häktade i kontakten med socialtjänsten när det gäller rutiner kring kontraktsvård. Exempelvis ska en av representanterna om en vecka delta på en av kvinnornas rättegång.

Första timmen går KRIS mellan de rum där det bor kvinnor som de känner sedan tidigare. För minst två av kvinnorna kan kontraktsvård komma att bli aktuellt. Representanterna följer turerna i dessa ärendena på nära håll och tar i flera fall själva kontakt med socialsekreterare och andra på kvinnornas uppdrag.

Representanterna växlar mellan kvinnornas rum och gemensamhetsutrymmena under förmiddagen. Lunchen samlar samtliga. På eftermiddagen samtalar de som är intresserade i gemensamhetsutrymmet. Avslutningsvis samlas alla runt kaffebordet. En kvinna har flera frågor kring HIV och aids och representanterna frågar gruppen om det finns något intresse för ett besök från en av läkarna på Noaks Ark. Gruppen visar intresse och en av representanterna tar på sig att ringa sin kontakt på ”Arken” och man bestämmer att ett av föreningens framtida besök ska vikas åt HIV-information.

Två av de häktade beskriver vilken betydelse de två kvinnorna från KRIS har för dem:

“Just på häktet är det så nattsvart. Man får tända av. Man har torskst. Allt är upp och ned. När du är ensam sitter du bara och gråter. Man är naken och skör. Man får stå till svars för dom på utsidan. Då finns Nettan och Gith här. De vet precis var man är, de har egen erfarenhet av precis den här känslan”.

“De finns där till vad jag än behöver dom. Bara känslan att veta att dom går här, att höra dom i korridoren. Här är det personalen mot dom intagna.

¹³ Beskrivningen bygger på de iakttagelser som utredaren från BRÅ gjorde vid ett besök av KRIS på häktet i Stockholm i februari 2003.

Det är spänning hela tiden, hur bra personalen än är. Dom är så mycket vårdare och jag är så mycket pundare. Det är det man inte känner med KRIS. Jag känner nästan alla sedan tidigare. Dom är som en sorts 'healing'. Jag hör Nettans garv i korridoren och bara det kan få mig att somna. Alltså, nätterna är för djävliga. Jag sover ingenting. Enda gången jag kan slappna av och gå in på mitt rum det är när dom är här”.

2. Föreläsningar och utbildningar

De fyra föreningarna anlitas av olika intressenter för att föreläsa om verksamheten men det är på högstadie- och gymnasieskolor de flesta föreläsningarna sker. Föreningarna utser i regel en medlem som ansvarar för föreläsningsverksamheten. Det krävs ingen särskild utbildning eller någon viss tid inom föreningen för att föreläsa. En oskriven regel är att relativt nya medlemmar föreläser i sällskap av medlemmar med längre erfarenhet. Föreningarna blir kontaktade av skolor som önskar boka föreningen för klassföreläsningar eller för temadagar på skolorna. På föreläsningarna berättar föreningens representanter, utifrån det egna exemplet, om hur ett liv i kriminalitet och drogmissbruk kan se ut och vägen ut¹⁴. De beskriver vilken roll KRIS har spelat i deras liv och redogör för föreningens verksamhet. Syftet är att avskräcka ungdomarna från att komma in i kriminalitet och missbruk. Under första kvartalet 2002 höll representanter för de studerade lokalföreningarna minst 28 skolföreläsningar¹⁵.

Tabell 3. Antal skolföreläsningar första kvartalet 2002. Uppgifter verifierade genom fakturaunderlag eller telefonkontakt med skolorna. Siffror inom parentes anger lokalföreningens egen bedömning av antalet.

Förening	Antal
Stockholm	15 (20)
Sundsvall	8 (8)
Malmö	2 (6)
Luleå	3 (3)
Summa	28 (37)

Om antalet skolföreläsningar var lika stort under hösten 2002 skulle det innebära att representanter för de fyra föreningarna var ute och höll föreläsningar i skolor vid mer än 100 tillfällen under 2002.

Representanter för KRIS föreläser även på behandlingshem, kommunala förvaltningar och företag. När det gäller behandlingshem kan sådana besök delvis jämföras med den uppsökande verksamheten på fängelser. Det fun-

¹⁴ På några av föreningarna finns det manualer skrivna av riksförbundet, om vilka ämnen som ska ingå i en så kallad lifestory.

¹⁵ I tabellen redovisas endast de besök som BRÅ kunnat verifiera genom fakturaunderlag eller telefonkontakt med skolorna. Utöver dessa besök har Stockholms lokalförening angett att ytterligare fem föreläsningar hölls och Malmö att man föreläst ytterligare tre gånger.

gerar som ett sätt att rekrytera medlemmar¹⁶. Dessa hör av sig och ber någon från KRIS komma och prata.

I vissa fall har föreningarna också löpande avtal om att föreläsa. Stockholms lokalförening har således ett avtal med Hornö LVM-hem, som innebär att KRIS besöker hemmet två halvdagar i månaden och informerar/föreläser för de boende. Föreningen i Stockholm har också ett avtal med Polishögskolan som innebär att de föreläser vid två tillfällen under aspirantutbildningen.

Även Sundsvalls lokalförening har återkommande informationstillfällen inom ramen för kommunens arbetsmarknadsprojekt Datorteket (för mer information om projektet, se bilaga 3).

KONSEKVENSBESKRIVNINGSPROGRAM FÖR UNGDOMAR

Föreningarna i Stockholm, Sundsvall och Luleå bedriver också verksamhet av utbildnings- och behandlingskaraktär för ungdomar, så kallade konsekvensbeskrivningsprogram, som de säljer till kommunerna. Föreningen i Malmö planerar att starta ett program vintern 2003.

Verksamheten är uppbyggd efter en modell som ursprungligen byggdes upp av Haninge kommun – ”Haningemodellen”. Programmet vänder sig till ungdomar mellan 13 och 20 år som begår vålds- och egendomsbrott. Syftet med programmet är att gärningsmännen ska förstå konsekvenserna av sitt handlande, att de ska känna empati för offret och få möjlighet att göra rätt för sig. I programmet ingår bland annat besök på sjukhus för att se konsekvenserna av våld, besök på fängelse och föreläsningar av medlemmar i KRIS.

Programmets längd varierar en del från förening till förening, från en vecka till tio veckor. De teoretiska delarna av de längre programmen bygger på ett utbildningsprogram kallat ”Kriminalitet som livsstil” (Bergström, 2002). De medlemmar som ansvarar för ungdomsprogrammen har själva gått utbildningsprogrammet. Riksförbundet finansierar utbildningen.

Föreningarna har främst tagit emot ungdomar som dömts till överlämnande till vård inom socialtjänsten, där programmet ingår som en del i socialtjänstens vårdplan. Det förekommer emellertid också att ungdomar som är i riskzonen för att begå brott har deltagit i programmet. I Sundsvall har till exempel en skola köpt föreningens program för en grupp högstadiel elever.

Det är oklart hur många ungdomar som har fullföljt programmen i Stockholm sedan verksamheten startade (under det första kvartalet 2002 deltog nio ungdomar i Stockholmföreningens program). I Luleå hade fram till sensommaren 2002 totalt åtta ungdomar, fördelade på två program, fullföljt programmen sedan föreningen startade sin verksamhet. I Sundsvall har 14 ungdomar, fördelade på fyra program, fullföljt programmet sedan start.

¹⁶ Föreningarna skiljer på att föreläsa och informera om verksamheten. Det senare är kostnadsfritt och är ett sätt för föreningen att nå ut till bidragsgivare och andra som är intresserade av att utveckla olika former av samarbeten och projekt med föreningarna.

”FÖRETAGSPAKET”

Ett utmärkande drag för KRIS är att man, under de drygt fem år föreningen har existerat, har sökt och funnit allt fler arenor att agera på. Det gäller även föreläsningens verksamhet. I syfte att etablera kontakter i näringslivet har således KRIS Stockholm, under hösten/vintern 2002, skapat ett så kallat ”företagspaket”. Företagen stödjer föreningen KRIS genom att köpa paketet. I paketet ingår bland annat en föreläsning. Företaget får även ett diplom för visat samhällsengagemang, samt föreningens film och en prenumeration av medlemstidningen. Syftet med företagspaketet är att det ska fungera som en länk mellan föreningen och näringslivet och i bästa fall leda till utökat samarbete i form av praktikplatser och sponsring.

Lokalföreningarna i landet köper de färdiga paketen och säljer dem vidare till lokala företagare. Förtjänsten vid försäljning går till lokalföreningen.

SKOLORNA OM KRIS

BRÅ har kunnat följa upp 19 av de 28 informationstillfällena genom telefonintervjuer med företrädare för skolorna. Föreläsningarna fick generell positiva omdömen. Skolföreträdarna ombads betygsätta KRIS föreläsningen på en skala 1-10. Av de 19 tillfrågade gav 13 personer föreläsningen ett betyg mellan 7 och 8 och fem personer gav ett betyg mellan 8,5 och 10. En person gav betyget 5.

De som ger KRIS insatser högt betyg motiverar det med att styrkan ligger i att informationen är trovärdig, att skildringen blir levande när KRIS representanter berättar utifrån egna erfarenheter.

”De är fantastiska på det de gör... Framför eleverna står en man som berättar att han knarkat bort 15 år av sitt liv och har ingenting kvar. Han kan inte hålla tårarna tillbaka när han berättar att det han saknar mest är sina barn. Mötena som blir är oslagbara. Det är intryck som tar i magen, rakt av” (Företrädare för grundskola i Stockholm om föreläsning för en klass i årskurs åtta. Läraren gav betyget 8).

”KRIS har en beundransvärd vilja att förändra sina liv och en vilja att hjälpa andra att inte hamna där. De har suttit inne och vet vad de pratar om. Skulle du eller jag säga samma sak – det får inte den effekten” (Företrädare från gymnasieskola i Sundsvall om föreläsning för en klass i årskurs 1. Läraren gav betyget 10).

”Det var mycket bra...Det var osentimentalt, sakligt och anpassat språkligt [KRIS föreläste för en grupp med begränsade språkkunskaper]. Det var trovärdigt, de varken förskönade eller bortförklarade. De kunde svara på frågor. Eleverna var mycket positiva och flera tog inbetalningskort för att stödja föreningen” (Företrädare för gymnasieskola i Sundsvall om en föreläsning för två klasser i årskurs 2. Läraren gav betyget 10).

De företrädare som inte gett föreläsningen högsta betyg fick svara på vad som krävdes av KRIS för att nå upp till betyget 10 – vad de ville se mer av,

eventuellt mindre av, under föreläsningarna. Flera föreläsare önskade att de hade kunnat diskutera upplägget med KRIS före föreläsningen så att eleverna kunnat läsa in sig och förbereda frågor. Några föreläsare efterlyste en tydligare ledarroll från KRIS sida, där föreläsarna tydligare styr föreläsningen framåt och fångar upp frågor och leder diskussioner. Någon önskade mindre information om föreningen KRIS och mer av den personliga skildringen representanten delgav klassen.

”För att föreläsningen skulle nå högsta betyg skulle man kanske ha lagt in ett möte före föreläsningen och pratat om ett upplägg och ett möte efter föreläsningen, som en uppföljning, men det ligger ju lika mycket på oss, att planera för det. Sedan var det så att någon var väldigt duktig på att framföra budskapet medan en av killarna var mer osäker. De hade olika förutsättning att prata inför publik” (Föreläsare för grundskola i Sundsvall om en föreläsning för 40 elever från årskurs sex och sju. Läraren gav betyget 7-8).

”Modellen är bra men jag skulle önska mig lite mer slipade föreläsare. Vad de berättar berör men de måste gå vidare i resonemangen och lyssna på åsikter och frågor och utifrån åskådarens resonemang följa upp trådar och spinna vidare... För att få ett högre betyg behöver de utbildning” (Föreläsare för grundskola i Stockholm om föreläsning för tre klasser i årskurs sju. Läraren gav betyget 5).

En mindre grupp föreläsare, tre av de nitton tillfrågade, önskade se mindre av något de kallar jargong. De uppfattade att vissa representanter från KRIS inte tillräckligt tydligt lämnat sitt gamla liv bakom sig. Föreläsarna upplevde att det förekommit en viss försköning i återberättandet, som de menar kan sända fel signaler till unga människor.

”Somliga är bättre än andra [skolan har anlitat KRIS tidigare]. De som varit bättre har varit mognare och använt mindre jargong... Bitvis kunde det föreläsarna berättade om låta tufft och häftigt, vilket jag tycker är mindre bra” (Föreläsare för grundskola i Stockholm om en föreläsning för fyra klasser i årskurs nio. Läraren gav betyget 7).

”Hur bra informationen blir beror nog mycket på vilka personer från KRIS som kommer. Vi har haft tur... Sedan var det någon informatör vid ett av tillfällena som inte levde upp till förväntningarna. Man vill ju att de ska förmedla inställningen: ’det här var min brottsliga karriär – nu har jag tagit konsekvenserna av den och förändrat mitt liv’. Den här informatören saknade lite distans till det han gjort och hade kanske inte helt lämnat det livet bakom sig, känslomässigt. Vi tror att det är viktigt att de har hunnit få distans till det de gjort... Det kriminella livet får ju inte beskrivas för glassigt” (Föreläsare för gymnasieskola i Stockholm om en föreläsning för 30 elever på samhällsprogrammet. Läraren gav betyget 7-8).

”Vissa delar av föreläsningen tror vi var bra för eleverna – att de får se att det går att komma ur det, att det går att förändra sitt liv. Däremot är vi

kritiska till jargongen, den var inte tilltalande för elever i årskurs sju. De förstår inte ironi och uttryck av typen: 'en gång brottsling alltid brottsling'. När de två representanterna beskrev vissa bitar kunde det nästan låta lite häftigt. Jag tycker att KRIS gör ett bra jobb men det är viktigt att målgruppen stämmer" (Företrädare för grundskola i Stockholm om en föreläsning för två klasser i årskurs sju. Läraren gav föreläsningen betyget 7).

Trots de kritiska synpunkterna uppgav samtliga företrädare att de skulle anlita KRIS igen.

INTRYCK UNDER OBSERVATIONSVECKORNA FÖRELÄSNING FÖR 220 FÖRSTAKLASSARE I HÄSSLEHOLM

Till det externa arbetet under observationsveckorna hörde att föreläsa för 220 gymnasieelever i Hässleholm, att föreläsa för föräldrar till skolbarn i Sundsvall och att delta i en debatt om droger och kriminalitet på ABF i Stockholm.

Samtliga fyra föreningar fick under observationsveckan samtal från skolor som ville boka föreläsningar.

I Luleå deltog tre ungdomar under observationsveckan i föreningens ungdomsprogram. Ungdomarna var inne på sin sjätte vecka, av tio. Ungdomarna hade begått ett grövre brott tillsammans och dömdes i tingsrätten att delta i föreningens ungdomsprogram enligt socialtjänstens vårdplan. Två eftermiddagar i veckan kom de till föreningen. Ungdomarna var fåordiga men visade intresse för ett test som de hade gjort vid två tillfällen. En jämförelse mellan testen skulle visa hur deras attityder till brott har förändrats. Gruppen diskuterade resultaten och kommenterade förändringarna. Nästa gång gruppen samlades skulle de äta middag tillsammans och se på en av filmerna som ingår i kursen.

3. Medlemsverksamhet

Enligt KRIS stadgar ska föreningen arbeta för att dess medlemmar ska bli "produktiva och ansvarsfulla". I stadgarna anges som mer konkret medlemsverksamhet att bedriva social rådgivning för medlemmarna, "etablera kontakter för att främja medlemmars inträde i samhället", ordna fritidsaktiviteter samt "alstra lekmanövervakare ur de egna leden".

Medlemsverksamheten inom KRIS bedrivs i praktiken också på flera olika sätt. En del av arbetet utgörs av mer renodlat socialt arbete för medlemmar, där KRIS arbetar på uppdrag åt kriminalvården och delvis får ersättning för sitt jobb. Det gäller till exempel när KRIS ställer upp som arbetsgivare åt personer med frigång eller personer som dömts till samhällstjänst. I dessa fall krävs att personen har gått in i KRIS och blivit medlem. "Muckhämtningar" får också ses som en del av medlemsverksamheten. De riktar sig till intagna som efter uppsökande verksamhet gått med i KRIS.

En annan form av "medlemsverksamhet" i föreningen är att det är medlemmarna som utför arbetet med uppsökande verksamhet och föreläsningar. De mest aktiva medlemmarna är ofta ledamöter i lokalföreningens styrelse och en hel del av dem är anställda på KRIS.

Den tredje formen av ”medlemsverksamhet” ställer lägre krav på medlemmarna: tillgången till en lokal där de kan träffa likasinnade och utföra olika fritidsaktiviteter. De tre formerna beskrivs nedan.

PERSONER SOM HAR SAMHÄLLSTJÄNST ELLER FRIGÅNG ARBETAR ÅT KRIS

Tre av de studerade föreningarna, Malmö, Sundsvall och Luleå, samarbetar med kriminalvården genom att ta emot personer som har samhällstjänst¹⁷, frigång¹⁸ eller så kallade 14 § permissioner.¹⁹

Kriminalvårdsmyndigheterna i Luleå, Sundsvall och Malmö ser positivt på ett utvecklat samarbete av detta slag med KRIS. Kriminalvårdsmyndigheten i Stockholmsregionen har en mer restriktiv hållning. Anstalterna i regionen har tidigare använt sig av KRIS vid både frigång, samhällstjänst och permissioner. I dag förekommer inget sådant samarbete, med undantag för ett par anstalter som sporadiskt använder sig av föreningen vid permissioner. Det tätare samarbetet med KRIS upphörde, enligt myndigheten, som en följd av kriminalvårdens allmänt restriktivare hållning efter mordet i Malexander²⁰. Numera gör myndigheten den bedömningen att en KRIS-förening inte är en lämplig plats för någon som verkställer en påföljd, eftersom föreningens medlemmar själva kan ha pågående påföljd eller vara villkorligt frigivna med övervakning.

MUCKHÄMTNINGAR MINDRE VANLIGA

I KRIS verksamhetsidé ingår att hämta medlemmar vid anstalten när de frigges. Ett krav från KRIS sida är att den intagne själv tagit kontakt med KRIS och att kontakten tas ett par månader före frigivning. Tanken är sedan att någon från KRIS regelbundet besöker den intagne fram till frigivningen då den nye medlemmen hämtas av KRIS och frigivningen firas i KRIS lokal. Den nye medlemmen får även en fadder/madder.

BRÅ:s uppföljning tyder dock på att verksamheten med muckhämtningar inte var så omfattande under observationsperioden. Av de studerade lokalföreningarna är det Stockholm, Malmö och Sundsvall som hämtat vid anstalt första kvartalet 2002. Sammanslaget har de tre föreningarna, enligt egen uppgift, ”muckhämtat” nio personer (Stockholm sex, Malmö två och Sundsvall en).

Enligt KRIS-föreningarna förklaras detta delvis av att många av medlemmarna i dag får kontakt med KRIS på andra sätt än i samband med frigivning från anstalt. Riksförbundet uppfattar att den vanligaste vägen in i

¹⁷ Skyddstillsyn med föreskrift om samhällstjänst (BrB 28:2a) – samhällstjänst är en form av föreskrift vid dom till skyddstillsyn som innebär att den dömda ska utföra oavlönat arbete under ett visst antal utdömda timmar. Påföljden ersätter ett fängelsestraff.

¹⁸ Frigång enligt 11 § KvaL – den som är intagen i anstalt kan medges att under arbetstid utföra arbete eller delta i undervisning, utbildning eller annan anordnad verksamhet utom anstalten.

¹⁹ Vistelse enligt 14 § KvaL – intagna i anstalt kan medges tillfälle att på fritiden under kortare tid vistas utanför anstalten för att delta i föreningsverksamhet eller liknande som är ägnat att underlätta anpassningen till samhället.

²⁰ BRÅ-rapport 2001:6 – *Brott och annan misskötsamhet under permission.*

en KRIS-förening är att en person som nyligen frigivits från anstalt själv söker upp föreningen efter en kortare tid ”på utsidan”.

LEKMANNÄÖVERVAKARE, FADDRAR OCH MADDRAR

Enligt stadgarna ska KRIS ”alstra lekmannaövervakare” ur de egna leden. I realiteten är det få medlemmar som har varit ostraffade och drogfria den tid som krävs. Enligt frivårdens föreskrifter för rekrytering och lämplighetsprövning av lekmannaövervakare bör personer som har haft dokumenterade missbruksproblem inte förordnas förrän de levt drogfritt under minst tre år. Personer som är dömda för brott bör inte förordnas så länge de förekommer i belastningsregistret²¹.

De medlemmar som kan ta på sig lekmannauppdrag förefaller göra det privat.

De medlemmar som inte uppfyller kraven för att bli övervakare kan i stället ställa upp som madder eller fadder i föreningen. En fadder/madder ska fungera som ett stöd till nya medlemmar och som vägvisare i föreningen. Som fadder/madder ska medlemmen vara tillgänglig på sin mobiltelefon 24 timmar om dygnet. Genom KRIS kan den nye medlemmen få tillgång till en mobiltelefon med tillhörande kontantkort, för att underlätta kontakten med sin fadder/madder. De medlemmar som är villiga att ställa upp som fadder/madder skriver normalt upp sig på en lista i KRIS lokal. Det finns inget register över faddrar och maddrar och den verksamhet de bedriver dokumenteras inte. Det går därför inte att säga hur omfattande verksamheten är. Den bild som framträder vid BRÅ:s veckobesök är dock att fadder/maddersystemet i praktiken främst tillämpas för de nya medlemmar, som är starkt engagerade och aktiva i föreningen.

SOCIAL RÅDGIVNING

Enligt föreningens stadgar ska föreningen erbjuda medlemmarna social rådgivning och etablera kontakter i samhället som kan främja medlemmarnas inträde i samhällslivet. På de studerade lokalföreningarna förekommer inget strukturerat arbete av det slaget. De erbjuder i stället medlemmar som önskar hjälp att ta nödvändiga myndighetskontakter med till exempel socialtjänst, arbetsförmedling, kriminalvård, kronofogde eller eventuella andra aktörer. Ofta är det medlemmens fadder eller madder som är mest drivande. Vilka aktörer lokalföreningen då arbetar mot varierar beroende på medlemmens situation och behov.

Utöver den här typen av insatser för enskilda medlemmar förekommer även verksamhet där intresserade medlemmarna bjuds in att delta i grupp. Föreningen i Stockholm samarbetar exempelvis med en folkhögskola, som vintern 2002 arrangerade en orienteringskurs i svenska, matematik och engelska för föreningens medlemmar (för mer information se bilaga 3).

²¹ KVVFS 2000:3.

FÖRENINGARNA ORDAR LÄGENHETER ÅT MEDLEMMAR

Lokalföreningarna i Stockholm, Sundsvall och Malmö kan erbjuda medlemmarna boende. Stockholms lokalförening hyr 19 lägenheter och två jourrum av Stiftelsen Hotellhem²². I Malmö hyr föreningen en fyrarums-lägenhet med plats för tre boende. Sundsvalls lokalförening hyr en tre-rumslägenhet med plats för två boende²³. Lokalföreningen i Luleå har inget permanentboende men ett övernattningsrum med tillhörande pentry i anslutning till föreningslokalen (för mer information om föreningarnas boende se bilaga 4).

Föreningarnas ursprungliga tanke var att i första hand bostadslösa, som nyss frigivits, skulle komma i fråga för boendet. Föreningarna har emellertid sett ett generellt behov hos medlemmarna att komma till rätta med sin bostadssituation. Numera kan därför även andra grupper av medlemmar få bo i lägenheterna.

FRITIDSAKTIVITETER I OLIKA FORMER

Varje lokalförening ska enligt stadgarna etablera någon form av fritidsverksamhet. I de studerade lokalföreningarna har också medlemmarna möjlighet att delta i flera olika gemensamma subventionerade sportaktiviteter av typen gymträning, simning, judo, bowling och fotboll. Sundsvall och Stockholm har lag som tränar och spelar matcher.

De förekommer även att föreningarna arrangerar lägvistelser för medlemmarna. Bland annat har Stockholms lokalförening, sedan 1998, arrangerat ett alternativt drogfrött midsommarfirande. Samtliga KRIS medlemmar och deras familjer bjuds in. Malmös lokalförening arrangerar årligen en utflykt till ett "sommarland" i regionen för medlemmar och deras barn. Lokalföreningarna i regionen Övre Norrland har arrangerat gemensamma skidutflykter för medlemmarna och deras barn.

Flera föreningar har startat så kallade kvinnogrupper. Luleå och Sundsvall har en kvinnoverksamhet som innebär att en mer eller mindre fast grupp av kvinnor samlas för gemensamma aktiviteter en gång i månaden. I Malmö och Stockholm har föreningarna tidigare bedrivit kvinnogrupper men har lagt verksamheten på is i väntan på nya krafter i föreningarna, som kan ta på sig ledarrollen och entusiasmera och leda grupperna.

MEDLEMSTIDNINGEN "VÄGEN UT"

KRIS har en medlemstidning kallad "Vägen ut". Tidningen ägs av riksförbundet, som ersätter Stockholms KRIS för produktion och distribution. Den utkommer med fyra nummer per år och ges ut i 4000 exemplar per utgåva. Tidningen skickas till lokalföreningar, till medlemmar och till prenumeranter. Övriga exemplar sprids via informationsverksamheten. Tidningen började som ett informationsblad 1997 och övergick i tidningsform 1998. Chefredaktören är medlem i KRIS och sekreterare i riksförbundets

²² Stiftelsen Hotellhem är Stockholms stads resurs för genomgångsboende. Stiftelsen är en social bostadsresurs för ensamstående män och kvinnor med sociala/ekonomiska problem, ensamstående ungdomar mellan 18 och 25 år samt flyktingar.

²³ Uppgifter från augusti 2002.

styrelse. Det finns inga skribenter kopplade till tidningen. Artiklarna skrivs av chefredaktören själv och av externa skribenter som arbetar på frivillig basis.

INTRYCK UNDER OBSERVATIONSVECKORNA FRIGÅNG I SUNDSVALL OCH SAMHÄLLSTJÄNST I LULEÅ

Under observationsveckan i Sundsvall arbetar en intagen kvinna, som har frigång, i föreningens café. Hennes avsikt är att engagera sig i föreningen på heltid efter frigivningen. I Luleå arbetar en person, som dömts till samhällstjänst, sina sista timmar på föreningen samtidigt som en annan person precis har påbörjat sin samhällstjänst i föreningen.

INGA MUCKHÄMTNINGAR UNDER OBSERVATIONSVECKORNA

Under observationsveckorna äger ingen muckhämtning rum, men en intagen, som ska bli muckhämtad när han senare frigges, blir hämtad vid anstalten och senare tillbakaskjutsad av en representant från KRIS när han har permission.

STÖDET TILL MEDLEMMARNA

Under observationsveckorna ges ett par exempel på hur de som är aktiva i KRIS kan fungera som ett stödjande nätverk för varandra:

I början av veckan i Sundsvall hjälper ordföranden och en av de anställda en medlems dotter att flytta. Senare under veckan är det en av föreningens medlemmar som behöver hjälp att flytta några möbler. En av de anställda hjälper till. I Luleå följer ordföranden med en av de mest aktiva medlemmarna till arbetsförmedlingen för att förlänga den skyddade anställning hon påbörjat under året. I Stockholm får flera medlemmar hjälp av sina faddrar att ta kontakter med myndigheter och arbetsförmedlingar, för att söka skyddade anställningar på föreningen eller för att diskutera andra former av försörjning. En fadder följer med "sin" medlem på dennes rättegång.

Under observationsveckan i Malmö illustrerades vilken typ av frågor, som KRIS roll som hyresvärd kan inrymma:

En av hyresgästerna i Malmös lägenhet flyttar oväntat ut. Boendansvarig i föreningens styrelse kallas in för att gemensamt med ordförande och ytterligare en anställd diskutera den uppkomna situationen och godkänna den nya hyresgäst som föreslagits. I slutet på veckan är det boendemöte i lägenheten. På boendemötet informerar KRIS om rutiner och regler för boendet och frågar vad den nye hyresgästen behöver för att finna sig till rätta. I och med att socialtjänsten betalar en så kallad tillsynsavgift ansvarar KRIS för att en av de anställda i föreningen besöker lägenheten morgon och kväll.

KRAVET PÅ DROGFRIHET BLAND MEDLEMMARNA ÄR CENTRALT

En central regel för medlemskap, förtroendeuppdrag och anställning inom KRIS är kravet på drogfrihet. Under veckorna aktualiseras flera gånger frågor som sammanhänger med detta krav. I Stockholm återfaller en anställd i missbruk. Vid ett morgonmöte diskuteras hur viktigt det är att upp-

rätthålla nolltoleransen samtidigt som man måste ställa upp för en god vän (det vill säga den anställde). I Sundsvall diskuteras både frågan om uteslutning av en medlem och om hur långt kravet på drogfrihet ska sträcka sig när man samarbetar med andra.

Ordförande och en av de anställda ska träffa en kvinna som varit aktiv i styrelsen. Föreningen har efter flera diskussioner beslutat att utesluta henne ur KRIS, eftersom det står klart att hon använt droger. I samband med uteslutningen diskuteras även hur föreningen ska förhålla sig till kravet på drogfrihet när det gäller föreningens fotbollslag. I laget ingår personer från andra föreningar som inte delar KRIS krav på nolltolerans. Diskussionen leder till ett konstaterande att man inte kan ställa krav på nolltolerans för hela laget utan att kravet får begränsas till de egna medlemmarna.

Utöver det generella kravet på drogfrihet inom KRIS har också vissa lokalföreningar ytterligare regler. Föreningen i Luleå har till exempel fattat ett eget beslut om att de medlemmar som är aktiva i anstaltsverksamheten ska ha minst ett års drog- och brottsfri tid bakom sig. Föreningen menar att det tar tid för någon som brutit med sitt gamla liv att komma till de insikter som krävs för att kunna göra ett bra jobb på anstalterna. Man talar om tillfrisknande och menar att tillfrisknande handlar om att komma till insikt om de spår ett liv i kriminalitet och drogmissbruk lämnar. Föreningen hävdar att drogfriheten i sig inte borgar för insikten utan att det är någonting individen aktivt måste arbeta för att nå.

ROLLEN SOM ARBETSGIVARE STÄLLER KRAV

Under veckorna ges en rad exempel på de olika frågor som följer av att föreningarna är arbetsgivare för personal. På ett morgonmöte i Stockholm diskuteras hur en anställds frånvaro under flera dagar ska hanteras. Lösningen blir ett hembesök av dem inom föreningen som står honom närmast.

Vid ett möte med arbetsförmedlingen diskuteras hur Luleåföreningens ekonomi ska klara det gradvisa ökade ekonomiska ansvar för en lönebidragsanställd, som lagen förutsätter. Det finns ett inbyggt dilemma i detta att den anställdes positiva utveckling i rehabiliteringen påverkar föreningen negativt ekonomiskt, eftersom föreningen då förväntas stå för en större del av lönekostnaden.

Olika former av kompetensutveckling för personalen äger också rum under veckan. Luleåföreningens kassör går en kväll i veckan på en fortsättningskurs i bokföring. I Stockholm deltar anställda och andra aktiva i ett seminarium som IOGT-NTO ordnar om psykosomatiska sjukdomar.

I Sundsvall använder sig personalgruppen av en extern handledare. Även Stockholms lokalförening har använt sig av handledning. Behovet av handledning har vuxit fram i takt med att personalgrupper och verksamhet har expanderat. Flera av de anställda beskriver rollen som anställd på en KRIS-förening som svår. Inte sällan sitter de anställda på två stolar när de ska hantera exempelvis ett återfall bland medlemmarna. De ska värna om gemenskapen i föreningen och erbjuda det kamratstöd som är grundtanken med föreningen KRIS. Samtidigt ska de stänga dörren för medlemmar som är påverkade av droger. Inte sällan skapar ett återfall oro ”i den innersta

kretsen”. En medlem beskriver det som kusligt att se nära vänner ”ta återfall” efter flera års drogfrihet.

Föreningarna i Stockholm och Sundsvall är de som har flest anställda och har utsett personalansvariga i föreningen. Stockholm har också bildat en ledningsgrupp där medlemmar som är ansvariga för vissa verksamhetsområden ingår, exempelvis anstaltsansvarig, ungdomsansvarig och så vidare. Ledningsgruppen ska träffas varje morgon och planera den dagliga verksamheten.

VAD ÄR VIKTIGAST – ATT STÄLLA UPP OCH FÖRELÄSA ELLER HÅLLA LOKALEN ÖPPEN?

Vid besöken framgår svårigheterna att hitta rätt balans mellan den utåtriktade verksamheten, som anstaltsbesök och föreläsningar, och medlemsverksamheten. Med ett begränsat antal heltidsengagerade är det svårt att klara av båda delarna. I Malmö har man fattat beslutet att prioritera den reguljära uppsökande verksamheten på anstalterna framför öppethållande av lokalen. Ett skäl är att anstaltsverksamheten dels är en viktig inkomstkälla, dels att den är reglerad i ett avtal med kriminalvården i regionen. Avtalet innebär ett långsiktigt åtagande som måste uppfyllas.

Även föreläsningar i skolor prioriteras. De två heltidsanställda i Malmö åker gärna gemensamt på sådana föreläsningar. I de fallen tvingas de hålla lokalen stängd, om inte någon i styrelsen kan komma loss från sina ordinarie arbeten.

Även i Luleå tar föreläsningsverksamheten en stor del av de engagerade medlemmarnas tid i anspråk. Inte sällan handlar det om stora avstånd när skolorna hör av sig och ofta bokar de en heldag. Föreningen upplever att de har svårt att engagera medlemmar, som inte sitter i styrelsen och/eller är anställda i föreningen, i verksamheten. De kvällar lokalen håller kvällsöppet är sällan så välbesökta som föreningen skulle önska. Trots det tycker föreningen att det är viktigt att värna om lokalen och öppettiderna.

MEDLEMSBESÖK PÅ SOLVALLA I STOCKHOLM OCH ÄVENTYRSBAD I MALMÖ

På alla de fyra orterna fanns det under observationsveckorna möjlighet för medlemmarna att delta i olika fritidsaktiviteter. I Sundsvall ingår föreningen i ett fotbollslag som, liksom andra veckor, tränade och spelade match under veckan. I Malmö subventionerar föreningen inträdet till ett äventyrsbad, som besöks varje onsdagskväll, och i Stockholm subventionerar man träning på Fryshusets gym, judo och fotboll. I Stockholm får föreningen under veckan biljetter till travbanan Solvalla, som några medlemmar kan utnyttja.

NÅGRA MEDLEMSRÖSTER FRÅN KRIS-LOKALERNA

Vid veckobesöken i Malmö och Sundsvall intervjuades några medlemmar i lokalen om vad medlemskapet i KRIS betyder för dem. Intervjuerna gör inte anspråk på att ge en representativ bild av alla medlemmar. De intervjuade måste ses som ett positivt urval av dem som är aktiva i föreningen vid ett givet tillfälle och som är villiga att ställa upp och intervjuas. Trots

detta kan de ge en bild av vad KRIS innebär för just dem, som uppfattar att KRIS ger dem något positivt.

"LENNART"

Lennart är en man i fyrtioårsåldern. Han har missbrukat alkohol och narkotika i många år men har nu varit drogfri i snart 11 månader. Han går regelbundet på AA- och NA-möten. För tillfället har han inget arbete utan är beroende av försörjningsstöd. Bidraget kompletterar han med inkomster från en loppmarknad där han hyr ett bord tre dagar i veckan. Han har avtjänat tre kortare fängelsestraff, bland annat för narkotikabrott.

Han brukar titta in i KRIS lokalen i Malmö ett par gånger i veckan, för att slippa vara ensam. Det brukar bli en kopp kaffe och lite prat med andra medlemmar och med dem som arbetar på KRIS. Han vet att han alltid kan komma till lokalen, att det alltid finns någon där. Att alla medlemmar har drogmissbruk och/eller kriminalitet bakom sig får honom att känna att han alltid har någonting gemensamt med andra i lokalen. Lennarts behållning av medlemskapet är gemenskapen och lokalen som en mötesplats. Han nämner med värme julbordet KRIS arrangerade för sina medlemmar. Lennart har aldrig funderat på att delta mer aktivt i föreningen. Att slinka in i lokalen när man behöver lite sällskap tycker han är gott nog.

"PETER"

Peter har nyss muckat från en anstalt i Skåne efter att ha avtjänat ett kortare straff. Han var bostadslös vid frigivningen och hade tänkt bo på det härbärg, där han tidigare bott. Inför frigivningen kom han i kontakt med KRIS. Han kände såväl nuvarande ordförande i föreningen som en av de anställda sedan tidigare. De berättade om KRIS och att föreningen disponerade en lägenhet, som var avsedd just för dem som var bostadslösa vid muck. Peter bestämde sig för att flytta in i lägenheten. Vid frigivning mötte representanter från KRIS honom utanför anstaltens portar och körde honom till KRIS-lokalen. Tillsammans med flera KRIS medlemmar firade de frigivningen med tårta och kaffe.

Arbetsledaren på anstalten har sedan hjälpt Peter att få in en fot på ett mindre företag i Malmö. Han arbetade där en kortare tid men då provotiden gick ut hade inte företaget ekonomiska möjligheter att anställa honom. Peter fick då hjälp av KRIS att hitta ett nytt arbete. Via en bekant till ordföranden i Malmö KRIS fick han en chans till anställning på en restaurang. Peter, ordförande i KRIS och en representant från arbetsförmedlingen besökte tillsammans arbetsplatsen. Arbetsförmedlingen godkände arbetsplatsen och handledaren. Peter är i dag anställd på restaurangen och får lönebidrag via försäkringskassan.

Peter bodde i KRIS lägenhet i knappt två månader. En bidragande orsak till att han flyttade ut var en incident med två nya hyresgäster, som inte respekterade KRIS regler om drogfrihet. Problemet upptäcktes vid tillsyn och de båda hyresgästerna skrevs omedelbart ut. Peter erbjöds att bo kvar men valde att flytta ihop med sin flickvän, något han länge planerat.

Peter lovprisar KRIS. Dem i föreningen han stått närmast kallar han för "klippor". Han uppger att han fått "fruktansvärt mycket hjälp" av KRIS.

Utöver praktisk hjälp med bostad och sysselsättning har det medmänskliga stödet betydligt mycket. Peter upplever att man från KRIS varit tillmötesgående och tillgängliga. Någon har alltid funnits till hands. Han tycker att det betyder mycket att medlemmarna i KRIS själva är före detta missbrukare och ”har några år på nacken i nykterhet”, att många själva går eller har gått i behandling och vet vad det innebär. Peters flickvän är stödmedlem. Peter bor numera utanför Malmö och har inte längre lika tät kontakt med KRIS, som då han bodde i lägenheten. Att KRIS-lokalen stänger vid 17.00-tiden gör det svårt för Peter att hinna dit, hans arbetsdagar är ofta längre än så. Han tror att han kommer att synas mer på KRIS framöver, då föreningen ska utöka sina öppettider.

”KICKI”

Kicki är en 36 årig kvinna som har upprepade fängelsestraff bakom sig och som missbrukat narkotika sedan hon var 15 år. Hon muckhämtades för ett par månader sedan av KRIS i Sundsvall när hon frigavs från anstalten Ljustadalen.

En eller två kvinnor från KRIS kom under anstaltstiden varje, ibland varannan, vecka och besökte Kicki. Tillsammans med dem planerade Kicki för tiden fram till frigivning. KRIS stöttade henne vid den första permissi-onen, som hon skötte utan anmärkning. På hösten fick Kicki frigång. Hon var kvar på anstalten men arbetade på KRIS lokal i Sundsvall på dagarna. I mars 2002 muckade Kicki. Kvinnorna från KRIS kom och mötte henne utanför anstalten och frigivningen firade Kicki tillsammans med andra medlemmar i KRIS lokal i Sundsvall.

Vid intervjun har hon varit drogfri i 15 månader. Hon säger att möten på AA och NA är bra och till hjälp, men den viktigaste pusselbiten tror hon ändå är gemenskapen hon funnit i KRIS. Den hjälper henne när hon är på väg att återfalla i missbruk.

”Då finns de där som är drogfria och varit det längre tid än jag, som kan säga att så var det för mig också. Det betyder inte att du inte är motiverad. Det är tankar som de flesta brottas med som lägger av. Det är ju bara en före detta missbrukare som kan prata så, ge det stödet.”

När Kicki först hörde talas om KRIS och idén bakom föreningen var hon helt övertygad om att det handlade om personer som höll masken utåt och missbrukade ”vid sidan av”. Hon kände till flera av dem som syntes i KRIS första åren och vägrade tro att de hade lagt av ”på riktigt”.

”Jag tänkte: ’vilka idioter: sitta här och hålla färgen. Mig lurar ni inte.’ Men jag hade fel.”

Hon säger att det är betydelsefullt att se hur människorna runt omkring henne tacklar missbruket och går vidare. Hon tycker att hon växer av det; det blir en bekräftelse på att hon själv har valt rätt väg.

Om styrkan i KRIS är kamratskapen, sysselsättningen och gemenskapen så tror hon att en svaghet kan vara att föreningen ibland har för många

bollar i luften, att man tar på sig för mycket och att det går för fort. Då brukar hon tänka att *"nu är det dags att stilla sig, att fundera på vilka vi är och hur mycket vi har att ge."* Hon funderar ibland på vad som skulle hända om någon i den innersta kretsen inte skulle orka utan återfalla i missbruk. Hon är rädd för att ett sådant misslyckande skulle få negativa effekter på andra. Att det skulle kännas hopplöst att se en frontfigur man lutat sig mot inte orka: *"faller en i ett tätare gäng faller kanske fler."*

4. Övrig verksamhet

Enligt förbundets stadgar ska KRIS verka för ett drogfritt och hederligt samhälle. De ska inspirera och motivera människor att starta föreningar, liknande KRIS, i alla delar av Sverige. Det är riksförbundet och dess ordförande som i första hand arbetar med övergripande frågor av det slaget. Även Stockholms lokalförening är till viss del engagerad i internationella frågor och visst opinionsbildande. Riksförbundet föddes ur Stockholmsföreningens verksamhet och de båda organisationerna står varandra nära.

Sedan årsskiftet 2002-2003 är Stockholms ordförande också anställd av riksförbundet för att få till stånd centrala sponsringsavtal med större företag och att söka diverse fonder och andra ekonomiska bidrag centralt. Detta efter att förbundet uppmärksammat en viss konkurrenssituation mellan lokalföreningarna vad avser fondmedel, projektbidrag och sponsring.

Det som här kallas övrig verksamhet består till stor del av att underhålla de kontakter riksförbundet har med myndigheter och förvaltningar. Riksförbundet yttrar sig även i remisser och har deltagit i referensgrupper, bland annat på Socialstyrelsen, inom sitt sakområde. Vidare hanterar riksförbundet en stor del av föreningens opinionsbildande arbete genom att delta i debatter, seminarier och manifestationer av olika slag.

INTERNATIONELLT

Riksförbundet har även kontakter utanför Sveriges gränser. Ett exempel är systerorganisationen i Danmark, kallad Clean House/ KRIS Danmark. När organisationen etablerades i Danmark bistod svenska KRIS som "bollplank". Genom ekonomiska bidrag från bland annat ECAD (European Cities Against Drugs) har KRIS sedan 1999 bedrivit bistånds- och informationsarbete i Litauen (för mer information om projektet se bilaga 3).

Under 2003 har riksförbundet för avsikt att lyfta ut de internationella frågorna som i stället ska ligga på en egen organisation kallad KRIS International. KRIS International ska styras av riksförbundet och förbundsordföranden.

PROJEKT I SAMVERKAN MED KRIMINALVÅRDEN

Föreningarnas uppsökande verksamhet på häkten och anstalter gör kriminalvården till en av föreningarnas största samarbetspartners. De fyra studerade lokalföreningarna är dessutom involverade i ett antal övergripande

specifikt återfallsförebyggande projekt, med bland annat kriminalvården. Här följer några exempel.

EQUAL – BÄTTRE FRIGIVNING

Inom kriminalvården pågår ett EU-finansierat projekt kallat ”Equal- bättre frigivning”. Projektets övergripande syfte är att motverka diskriminering av personer frigivna från anstalt och underlätta inträde och återinträde på arbetsmarknaden. För mer information om Equal se www.efs.se. Projektet utgår från tre anstalter i Sverige: Tygelsjö, Sagsjön och Storboda, med olika inriktning på varje anstalt. Lokalföreningarna i Malmö, Göteborg och Stockholm är engagerade i projektet på respektive anstalt (för mer information om projekten se bilaga 3).

ARBETSMARKNADSPROJEKTET IRIS

Sundsvalls lokalförening är engagerad i ett arbetsmarknadsprojekt vars övergripande syfte är att underlätta för personer med erfarenhet av kriminalitet och/eller drogmissbruk, som avslutat straffpåföljd eller drogrehabilitering, att återinträda på arbetsmarknaden. För mer information om projektet se bilaga 3.

MASSMEDIKONTAKTER OCH ANNAN OPINIONSBILDNING UNDER OBSERVATIONSVECKORNA

Det är framförallt riksförbundet som tar kontakterna med medierna men även de största lokalföreningarna engageras i olika massmediala sammanhang. Ett markant inslag under besöksveckan i Stockholm är just föreningens *massmediekontakter*. Representanter för föreningen blir intervjuade av tre olika tidningar, Aftonbladet, Metro och Situation Stockholm, som alla gör reportage om KRIS.

Under veckan i Sundsvall blir en anställd intervjuad av en radioreporter och en annan blir intervjuad av Sundsvalls tidning.

Föreningarna arbetar också mer direkt med att *marknadsföra sin verksamhet* och skapa intäkter under veckan. Ett möte hålls i Stockholm med ett filmbolag om att göra en ny film, som beskriver KRIS verksamhet. I Sundsvall hör en av föreningens sponsorer av sig och påminner om ett löfte att exponera företagsnamnet väl synligt i föreningens fönster ut mot gatan. Saken ordnas. Stockholms ordförande deltar i en debatt som arrangeras av en politiker som under personvalskampanjen engagerat sig i bland annat missbruksfrågor.

Stockholms ordförande reser tillsammans med riksförbundets ordförande till Litauen för att besöka KRIS samarbetspartner i ECAD-projektet (se bilaga 3).

ÖVRIGT HALVVÄGSHUSET LILLA GUNGAN

Från hösten 1999 fram till i februari 2003 drev KRIS Stockholm ett så kallat ”halvvägshus”, Lilla Gungan. Det var ett boende avsett för intagna

under slutskedet av verkställigheten. Lilla Gungan tog även emot personer som var dömda till kontraktsvård²⁴. Huset hade fem vårdplatser och fyra utslussningslägenheter till sitt förfogande (lägenheterna hyrde KRIS Stockholm av Stiftelsen Hotellhem, se bilaga 4). Totalt hade Lilla Gungan 23 personer inskrivna under de drygt tre år som verksamheten bedrevs.

Orsaken till nedläggningen uppges vara svårigheter att få verksamheten att gå ihop ekonomiskt.

²⁴ Skyddstillsyn med särskild behandlingsplan (BrB 28:6a) – kontraktsvård är en form av skyddstillsyn, där domstolen föreskriver att den dömde skall följa en särskild behandlingsplan. Påföljdsformen är främst avsedd för drogmisbrukare där det finns ett klart samband mellan missbruk och brott och där den dömde skall dömas till fängelse. Socialtjänsten övertar kostansvaret från kriminalvården vid den tidpunkt då den dömde skulle ha frigetts från det utdömda fängelsestraffet.

Återfall i brott bland styrelseledamöter

Målet för KRIS verksamhet är att medlemmarna ska sluta begå brott och sluta missbruka alkohol och andra droger. En central fråga i en uppföljning av verksamheten är naturligtvis om föreningen är framgångsrik i detta avseende. BRÅ har därför övervägt olika sätt att studera detta.

Allmänt sett skulle följande grundförutsättningar behöva vara uppfyllda för att studera medlemmarnas utveckling när det gäller brott och missbruk:

Man behöver veta

- vilka som är medlemmar i föreningen (namn, adress och personnummer)
- när de blev medlemmar
- hur deras kriminalitet och missbruk såg ut före och efter inträdet i föreningen.

För att förstå i vad mån eventuella förändringar i medlemmarnas beteende kan tänkas vara en effekt av KRIS verksamhet, är det också önskvärt att veta vilka aktiviteter inom KRIS, som den enskilde medlemmen deltagit i. Det ideala är också att man har någon form av jämförbar kontrollgrupp, med personer som inte är medlemmar i KRIS.

Det visade sig ganska snabbt att flera av dessa förutsättningar saknades. KRIS medlemsregister är otillförlitligt på flera sätt. Personer som inte betalat medlemsavgift på flera år har inte rensats bort. Uppgifterna om medlemmarna är ofullständiga; adress saknas ofta eller är inaktuell. Medlemmarnas personnummer registreras inte. För de flesta medlemmar saknas också datum för inträde i föreningen (detta började registreras först efter årsskiftet 2001/2002). Det finns heller inga lättillgängliga uppgifter om och i så fall i vilken utsträckning medlemmen deltar i KRIS verksamhet.

Att studera samtliga medlemmars utveckling när det gäller brott och missbruk var därmed inte möjligt. Då övervägdes i stället möjligheten att studera vissa *grupper av medlemmar*. En grupp utkristalliserade sig som särskilt intressant: de som är eller har varit styrelseledamöter i föreningarna och alltså kan ses som organisationens ledare. Att dessa avhåller sig från fortsatt brottslighet är avgörande både för föreningarnas trovärdighet och för att verksamheten ska fungera bra.

Fördelen med ett sådant urval var dels att föreningarna har mer fullständiga uppgifter om dem, dels att de generellt sett kan förutsättas vara (eller ha varit) *aktiva* som medlemmar. Styrelseprotokollen från riksförbundet och lokalföreningarna innehåller namnen på styrelseledamöterna. Oftast har föreningen uppgift om deras adress. Utifrån detta kunde ett ”medlemsregister för personer som är eller har varit styrelseaktiva” skapas. Även om det saknas uppgifter om när de blev medlemmar går det att från

styrelseprotokollen utläsa när de blev styrelseledamöter. Detta datum kan fungera som "inträdesdatum".

BRÅ beslutade därför att göra en studie av den registrerade brottsligheten i denna grupp före och efter att de tog på sig styrelseuppdraget. Det hade även varit intressant att studera hur deras missbruk utvecklats efter att de blivit medlemmar i en KRIS-styrelse. Några lättillgängliga uppgifter om detta, som kunde utnyttjas i studien, finns emellertid inte²⁵. Därför in-skränktes uppföljningen till deras registrerade brottslighet.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Datainsamlingen bestod i att samtliga föreningsprotokoll från respektive lokalförening begärdes in för perioden från lokalföreningens bildande till sensommaren 2002. Sammanlagt kom 300 protokoll med namnuppgifter på sammanlagt 287 personer in. Hur stort bortfallet är i förhållande till hur många personer som varit styrelseledamöter i KRIS går inte att säga. Ungefär en tredjedel av lokalföreningarna skickade inga eller högst två protokoll. I viss mån torde detta avspegla att den faktiska aktivitetsgraden i dessa föreningar inte är så stor, men det finns säkert en del styrelseledamöter, som BRÅ inte lyckats "fånga in". Namnen och senaste adress på dessa 287 personer skickades till Skattemyndigheten med begäran om personnummer och aktuell adress. Kriteriet för att ingå i BRÅ:s urval var dels att personen var eller hade varit styrelseledamot dels att personen varit lagförd för brott före uppdraget. KRIS eget kriterium för att någon ska få bli normalmedlem är att han eller hon varit kriminell. Det händer dock att personer utanför den egentliga målgruppen ingår i en KRIS-styrelse under en uppbyggnadsperiod, till exempel en representant för socialtjänsten. BRÅ beslöt därför att exkludera dem som inte hade några tidigare lagföringar. 19 personer av de 287 visade sig senare inte vara tidigare lagföringar och skulle alltså inte ingå i urvalet. *Därmed bestod urvalet av 268 personer.*

27 av dessa kunde inte identifieras av Skattemyndigheten och tre var avlidna. Till var och en av de övriga 238 personerna skickades därefter ett brev med förfrågan om samtycke till att delta i studien. 20 personer tackade nej till att delta. Bortfallet blev således 50 personer (27+3+20), det vill säga 19 procent av urvalet. För de återstående 218 personerna inhämtades uppgifter från lagföringsregistret²⁶ om deras lagföringar fram till slutet av 2002.

²⁵ De individbaserade register som finns, som anknyter till missbruk, rör tvångsvård enligt LVM och slutenvård på sjukhus. Båda dessa mått bedömdes dock som alltför svårtolkade i relation till faktiskt missbruk för att vara meningsfulla i en utvärdering av medlemmarnas missbruksutveckling.

²⁶ I lagföringsregistret registreras åtalsunderlåtelse, strafföreläggande och tingsrättsdomar.

Tabell 4. Redovisning av urvalsprocess och bortfall

	Antal
Tidigare lagförda styrelsemedlemmar enligt protokoll från 18 föreningar	268
Ej identifierade hos Skattemyndigheten	27
Avlidna	3
Tackat nej till att delta i studien	20
Personer i studien	218

Tiden mellan styrelseinträdet och kartläggningen varierade beroende på när styrelsemedlemmarna inträtt i styrelsen. För två tredjedelar hade det flutit mer än tolv månader sedan de inträdde i styrelsen.

EN TUNGT BELASTAD GRUPP

Närmare tre fjärdelar i den studerade gruppen var män, en dryg fjärdedel kvinnor. Genomsnittsåldern var 42 år, den yngste var 22 år och den äldste 69 år.

De flesta var tungt brottsbelastade före inträdet i styrelsen. Medianvärdet för antalet lagföringar var 12 och närmare två tredjedelar (62 %) hade lagförts nio gånger eller fler. Tillsammans hade de lagförts knappt 4 000 gånger för totalt drygt 12 000 brott. De vanligaste brotten var stöldbrott, narkotikabrott och trafikbrott. Dessa brottstyper svarade för drygt 70 procent av lagföringarna.

Deras lagföringar före styrelseuppdraget ligger dock olika långt tillbaka i tiden. För en del har det gått många år sedan de var ”aktivt kriminella” medan för andra är den lagförda kriminaliteten mer närliggande. För 28 procent av dem (61 personer) har det gått mer än fem år från senaste lagföring till dess att personen blir aktiv i styrelsen för en KRIS-förening. För nästan hälften av dessa har det gått mer än åtta år. För 40 procent har det gått mindre än två år från senaste lagföring till styrelseuppdraget.

I KRIS-föreningarnas stadgar stipuleras att personer på vissa förtroendeposter ska ha en viss brotts- och drogfri tid bakom sig för att kunna väljas in. Den tiden är för ordföranden minst tre år och för vice ordförande, kassör och sekreterare ett år.

FÅ AV DEM, SOM GICK ATT FÅ UPPGIFT OM, ÅTERFÖLL I BROTT EFTER ATT DE BLIVIT STYRELSELEDAMÖTER

Av de 218 personerna hade sju lagförts för brott, som de begått efter inträdet i styrelsen. I alla fall utom ett rör det sig om ett brott per lagföring. Av dessa sju lagföringar gällde två narkotikabrott, tre stöldbrott²⁷, en förskingring och en olovlig körning. Samtliga utom en fick dagsböter som påföljd. I det sjunde fallet var personen lagförd för 14 brott, där huvudbrottet var narkotikabrott och påföljden blev fängelse i ett år och åtta månader.

Flera av dem, som blev lagförda för brott efter att de valts in i en KRIS-styrelse, hade varit aktivt kriminella en relativt kort tid före uppdraget. Den

²⁷ Varav tre gäller snatteri.

senaste lagföringen innan de fick uppdraget låg ett till fyra år tillbaka i tiden.

Endast tre procent av de styrelseledamöter, som ingår i studien, har således återfallit i brott och lagförts efter att de tagit på sig uppdraget. Här bör dock beaktas att av det ursprungliga urvalet på 268 styrelseledamöter var det 50 som föll bort. De ville inte delta, var avlidna eller kunde inte identifieras av Skattemyndigheten. Det är rimligt att anta att det finns en del som begått nya brott i den gruppen. Om man skulle sätta det ”värsta” scenariot, att *alla* i bortfallsgruppen tillhör dem som återfaller i brott, ökar andelen som återfallit till 21 procent. Det innebär att andelen i urvalet som lagförts för brott efter att de blivit styrelseaktiva i KRIS är någonstans mellan tre och 21 procent.

EN BELASTNINGSMÄSSIGT JÄMFÖRBAR GRUPP ÅTERFÖLL I AVSEVÄRT HÖGRE UTSTRÄCKNING

För att få en bild av i vad mån återfallen bland styrelseledamöterna avviker från vad som skulle kunna förväntas av en grupp med deras bakgrund, har BRÅ konstruerat en kontrollgrupp bestående av ”tvillingar” till styrelseledamöterna när det gäller tidigare brottslighet.²⁸ Kontrollgruppsstudien har inskränkts till de styrelseledamöter, som inte varit lagföringsfria så många år före styrelseuppdraget i KRIS. Detta eftersom KRIS verksamhet troligen i mindre utsträckning kan tänkas förklara brottsutvecklingen för dem som slutat begå brott långt innan föreningen startade. Vidare har studien begränsats till dem som gick in i styrelsen före 2002, så att återfallsbrottslighet har kunnat lagföras och registreras i lagföringsregistret som sträcker sig fram till den sista december 2002.

I analysen ingår de 160 styrelseledamöter som har sin senaste lagföring före uppdraget 1996 till och med 2001 (denna lagföring kallas nedan ”utgångslagföringen”). De utgör 73 procent av de 218 styrelseledamöter som ingår i studien. En jämförelse mellan dessa 160 personer med deras 160 ”tvillingar” visar att KRIS-ledamöterna återfaller i mycket mindre utsträckning. Återfallen bland KRIS-ledamöterna är fyra procent i jämförelse med 59 procent i kontrollgruppen.

Tabell 5. Andel som fram till slutet av 2002 återfallit bland KRIS-ledamöter och bland deras ”tvillingar” i en kontrollgrupp

År för utgångslagföring	KRIS-ledamöter (u = 160)	Kontrollgrupp (u = 160)
1996-2001	4 %	59 %

När man ska tolka resultatet av kontrollgruppsstudien bör man ha i åtanke att den inte inrymmer de 50 styrelseledamöter som föll bort i lagföringsstudien för att de inte ville delta eller inte gick att identifiera. Om, som

²⁸ Matchningen har gjorts utifrån fyra kriterier, nämligen ålder vid senaste lagföring före styrelseinträde, tidpunkten för denna lagföring, antalet tidigare lagföringar under en femårsperiod före den ovan nämnda lagföringen samt det lagförda huvudbrottets allvarlighet (huvudbrottets straffvärde).

nämnts tidigare, bortfallet skulle bestå av personer som återfallit i brott då ökar andelen i KRIS-gruppen till högst 21 procent.

Sammantaget visar studien av styrelseledamöternas brottslighet att de har mycket brottslighet bakom sig, men att den stora majoriteten, som är eller har varit aktiv i en KRIS-styrelse, inte har lagförts för brott efter att de tagit på sig uppdraget. Det är betydelsefullt både för KRIS legitimitet och möjliga framgång att det finns engagerade personer av detta slag i föreningen, som kan bära upp föreningens grundtanke och tjäna som förebild för andra medlemmar och vid uppsökande verksamhet.

Studien tyder på att man inom KRIS i stor utsträckning, men inte fullt ut, lyckas förmå personer med ”rätt profil” att engagera sig i föreningen och bli aktiva i styrelsen. Det är personer som i stor utsträckning har egna erfarenheter av vad det innebär att sitta i fängelse och att återfalla i brott, men som klarat att förändra sitt liv.

I vilken utsträckning deras aktiva deltagande i KRIS också bidragit till att de klarat av att inte återfalla i brottslighet går inte att säga något säkert om. Resultatet av kontrollgruppsstudien visar dock att KRIS-ledamöterna återfallit i avsevärt mindre utsträckning än den jämförbara kontrollgruppen. Det talar för att arbetet i KRIS kan fylla en positiv funktion för den som efter en lång brottskarriär är motiverad att förändra sitt liv.

Eftersom det finns ett bortfall i studien finns det en ganska stor orsakerhetsmarginal när det gäller exakt hur stor andel som återfallit. Med hänsyn till att laglydighet bland dem som bär upp organisationen är central för både trovärdighet och framgång i arbetet, kan det finnas skäl för KRIS-föreningarna att själva följa upp vilka som lagförts eller på annat sätt återfallit i brott och droger, efter att de blivit styrelseledamöter. Kanske kan man då finna gemensamma drag hos dem, och utnyttja den kunskapen när personer i framtiden ska rekryteras till styrelseuppdrag.

RESULTATET KAN INTE GENERALISERAS TILL SAMTLIGA MEDLEMMAR

Det är dock viktigt att igen påpeka att resultaten av denna studie av lagföringar bland styrelseaktiva inte kan generaliseras till samtliga KRIS-medlemmar. De utgör ett selektivt urval, som har särskilda krav på sig och som är särskilt aktiva. Den begränsade återfallsstudie som det varit möjligt för BRÅ att göra pekar dock på att det skulle vara mycket intressant att genomföra en större studie. För detta skulle det dock krävas en mycket mer omfattande och tillförlitlig dokumentation inom föreningen än vad som finns i dag.

Avslutande diskussion

Omfattande verksamhet på de fyra föreningarna

Vid en bedömning av föreningarnas verksamhet är det viktigt att erinra om att studien endast rör fyra av de 23 lokala KRIS-föreningar som sensommaren 2002 fanns registrerade på Skattemyndigheten. BRÅ kan inte säga någonting om verksamheten på de resterande 19 föreningarna.

På de fyra föreningarna bedrivs en omfattande verksamhet. Den aktiva kärnan i föreningarna utgörs i första hand av anställda och i andra hand av ideellt engagerade medlemmar. Föreningarna sysselsätter tillsammans drygt trettio personer i olika former av skyddade anställningar.

Samtliga föreningar har ett nära samarbete med kriminalvården i det uppsökande arbetet på anstalter och häkten. En kartläggning av verksamheten för första kvartalet 2002 visar att de fyra föreningarna tillsammans gjorde över hundra besök på häkten och anstalter under perioden. Intervjuer med representanter för de anstalter föreningarna regelbundet besöker och företrädare för de kriminalvårdsmyndigheter där föreningarna är verksamma visar att de är positiva till föreningarnas insatser. Tre av fyra kriminalvårdsmyndigheter använder sig även av föreningarna för frigång, särskilda permissioner och samhällstjänst och har positiva erfarenheter av ett sådant utvecklat samarbete.

De fyra föreningarna bedriver också en relativt omfattande föreläsningsverksamhet riktad till främst skolor men även andra instanser, som offentliga förvaltningar, frivilligorganisationer och privata företag. De fyra föreningarna föreläste på ett trettiotal skolor första kvartalet 2002. Intervjuer med företrädare för 20 av skolorna visar att de med få undantag är mycket nöjda med föreningens insatser och att de skulle anlita föreningen igen.

Den medlemsverksamhet som bedrivs utgår från föreningslokalen och är likartad i de fyra föreningarna. Det är BRÅ:s bedömning att det på alla fyra föreningar finns förutsättningar för nya medlemmar att få del av en rad insatser. I föreningarna finns en större eller mindre grupp av individer som varit drog- och brottsfria relativt många år. Föreningarna har bedrivit verksamhet i minst två och högst fem år. Det innebär att de på den ort där de verkar har byggt upp kontakter och informationsvägar som gagnar den som "vill börja om". På samtliga föreningar finns möjligheten att få olika former av skyddade anställningar. Tre av föreningarna kan erbjuda sina medlemmar boende för kortare eller längre tid.

Föreningslivet i KRIS är också en ingång till social samvaro och återkommande fritidsaktiviteter som simning, fotboll, målarkurser osv. Optimala förutsättningar råder när nya medlemmar, som är motiverade och visar engagemang i föreningen, får kontakt med en lika engagerad fadder/madder, som kommit en bit i sin egen rehabilitering. BRÅ har dock inte kunnat få svar på hur ofta detta sker. Fadderverksamheten dokumenteras

över huvud taget inte och det har inte gått att få fram vilka medlemmar som får del av den här typen av insatser eller hur många de är.

De fyra föreningarna kännetecknas av ett stort engagemang bland de mest aktiva medlemmarna. Flera aktiva uttrycker det som att *”de lever för föreningen”*. De samarbetspartners som intervjuats framhåller medlemmarnas egna erfarenheter som föreningens främsta styrka. En styrka i föreningarna är tillgängligheten. Samtliga föreningar har generösa öppettider i lokalen och nya medlemmar ska kunna nå sina faddrar dygnet runt den första tiden.

Höga krav på föreningar och aktiva medlemmar kan vara ett dilemma

Verksamheten på de fyra lokalföreningarna ställer relativt höga krav på de aktiva medlemmarna. Nyckelpersoner i föreningarna ansvarar för att avtal med kriminalvården efterlevs, att föreläsningar och andra uppdrag bokas och genomförs och att kontakter med bidragsgivare underhålls. Samtidigt ska verksamheten i föreningslokalen hålla en sådan nivå att den är inbjudande för de medlemmar som förväntar sig föreningens stöd och gemenskap. I takt med att de skyddade anställningarna har blivit fler ska föreningarna även fungera som arbetsplats och klara att arbetsleda större eller mindre grupper av anställda med särskilda rehabiliteringsbehov.

I Stockholm har föreningen, med anledning av den stora arbetsgruppen, utsett en person till personalansvarig. På övriga lokalföreningar är det föreningens ordförande som har det yttersta personalansvaret. Arbetsledarna vittnar om att det är en krävande uppgift att arbetsleda personer under de särskilda förhållanden som råder i en ideell förening av KRIS slag. De personer som har kommit längst i sin egen rehabilitering och fungerar som nyckelpersoner i föreningen är också de som har bäst förutsättningar att få en tillsvidareanställning på den reguljära arbetsmarknaden och som därmed lämnar föreningen. Det är inte alltid lätt att hitta en lämplig ersättare. Grundtanken i föreningen är att medlemmarna i gemenskapen ska hitta stabiliteten att söka sig vidare i sitt nya liv. Samtidigt innebär uppbrotten ofta en oro i föreningarna och ett hål i verksamheten som snabbt behöver täckas.

Bilden från de fyra studerade föreningar är att med några få undantag är de aktiva medlemmarna sysselsatta i föreningen på heltid, med eller utan lön. De arbetar till stor del med utgångspunkt i den egna historien. Samtidigt som den självupplevda erfarenheten och igenkännandet beskrivs som föreningens styrka av omvärlden är det för flera aktiva också något som gör det svårt att sätta gränser: *”man har ju själv varit precis där och vet precis hur dom mår”*. På samtliga besökta föreningar har det förekommit fall av *”utbrändhet”* bland de anställda. Lokalföreningarna i Stockholm och Sundsvall har använt sig av extern handledning som ett stöd för de anställda.

En relevant fråga i sammanhanget är i vilken utsträckning de höga kraven på de mest aktiva medlemmarna är förenliga med deras egna behov av hjälp och stöd. Särskilt tydligt blir detta dilemma när det gäller dem med

en skyddad anställning inom föreningen. Det är ju den *egna* önskan om förändring och behov av stöd som är grunden till att han eller hon först söker sig till föreningen KRIS.

Att få en balans mellan de aktiviteter som är förknippade med KRIS som uppdragstagare och de aktiviteter som är förknippade med kamratföreningen KRIS är en utmaning för föreningarna. Detta är särskilt tydligt i Stockholms lokalförening där antalet anställda och antalet uppdrag är störst.

Svårigheterna i denna avvägning tas även upp i Socialtjänstkommitténs betänkande Frivilligt socialt arbete (SOU 1993:82). Där refereras synpunkter från Habermann (Habermann, 1992) om faran i att frivilligorganisationer blir vad som kallas "sociala entreprenörer". Han ser tendenser till att frivilligorganisationer i allt större utsträckning går in i avgränsade hårt styrda uppdrag åt det offentliga. Att utföra specifikt bestämda uppgifter på beställning skiljer sig, enligt Habermann, på ett avgörande sätt från att på ett mer generellt sätt få stöd och ha överenskommelser med det offentliga. Risken att det offentliga invaderar frivilligverksamheten är uppenbar. De krav på insyn och kontroll, som uppdragen ofta medför, kan bli ett hot både mot handlingsfriheten och den egna metodiken. Med detta, menar han, följer också en uppenbar risk att man förlorar de frivilligas engagemang.

Förknippat med detta dilemma är också frågan om vilka som i dag fungerar som KRIS målgrupp. Möjligen är det så att kraven på dem som "passar in" i föreningen gradvis har skärpts. Det skulle i så fall delvis kunna bero på att de framgångar som KRIS haft när det gäller att få uppdrag från kriminalvården och skolor och deras ökade samarbete med en rad myndigheter och andra aktörer kräver ganska väl fungerande aktiva medlemmar. Delvis skulle det också kunna bero på en ökad medvetenhet om svårigheterna för KRIS att vara ett "lågtröskelalternativ". Ett fungerande kamratstöd bygger troligen på att det finns en viss minimigrad av motivation bland medlemmarna att försöka avhålla sig från brott och missbruk. Annars blir påfrestningarna på organisationen och dess medlemmar för stora. Samtidigt ser KRIS vinsterna av att relativt snart låta nya medlemmar informera på anstalter och föreläsa på skolor. Dels för att uppmuntra och stärka dem i det pågående förändringsarbetet men också för att blivande medlemmar förefaller tilltalas av och lättare kunna identifiera sig med föreningsrepresentanter, som har en närliggande erfarenhet av kriminalitet och missbruk.

Dokumentation

En ideell förening av KRIS typ kan av flera skäl ha glädje av att ha ett bra dokumentationssystem. Oftast ställer de som ger verksamhetsstöd till ideella föreningar vissa krav på att verksamhetens omfattning kan redovisas. Det kan därutöver vara värdefullt för föreningen själv att ha en så korrekt bild som möjligt av vad man gör och hur många som deltar. Det är en hjälp när föreningen vill analysera vad man är bra på och vad man kan bli bättre på.

Om man inom KRIS vill kunna uttala sig om i vad mån föreningen bidrar till att minska brottslighet bland medlemmarna, då krävs det utvärderingar som ställer särskilt höga krav på systematisk dokumentation av medlemmar och verksamhet.

Under BRÅ:s arbete med att kartlägga KRIS framgår att föreningen har en önskan och ambition att förbättra kvaliteten på sitt medlemsregister och löpande dokumentera verksamhetens inriktning och omfattning, men att man ännu inte kommit så långt med detta.

VARFÖR DOKUMENTATIONEN ÄR OUTVECKLAD

Föreningarnas svårigheter att konsekvent dokumentera verksamheten beror till stor del på den typ av självhjälsorganisation som KRIS är.

Grunden för föreningens verksamhet är att alla som söker sig dit ska mötas av öppna dörrar och bjudas in i en aktiv social gemenskap. Det kan börja med att personen kontaktar KRIS i samband med frigivning eller att han eller hon blir hämtad vid anstalten. När medlemmen kommer till föreningen kan han eller hon få egna arbetsuppgifter, som att delta i städning eller ta emot bokningar. Så småningom kanske medlemmen får delta i eller ha ansvar för egna verksamhetsområden, till exempel anstaltsbesök eller skolföreläsningar. Det förekommer också att medlemmar får olika former av skyddade anställningar på föreningen.

Det innebär att det ofta är svårt att dra en tydlig skiljelinje mellan direkta aktiviteter och delaktighet i gemenskap. Dessutom passerar många medlemmar föreningen under ett verksamhetsår, är mer eller mindre aktiva och stannar kortare eller längre tid. Kompetensen och intresset för ”pappersarbete” varierar också. En del aktiva är noggranna med att dokumentera det de gör, medan andra har svårare att klara av det. Detta sammantaget har gjort det svårt för lokalföreningarna att få en fungerande systematisk dokumentation av insatserna.

HUR LÅNGTGÅENDE DOKUMENTATION ÄR RIMLIG?

Det har saknats förutsättningar att studera frågan i vad mån KRIS lyckas i sin målsättning att bidra till att medlemmarna slutar begå brott. Den mycket begränsade analysen av styrelseledamöternas brottsliga karriärer visar dock att styrelseuppdraget i de flesta fall är förknippat med att de upphör att lagföras för brott efter en tung brottslig karriär. Vilken roll KRIS har haft för att de har varit ”lagföringsfria” sedan de fick styrelseuppdraget går inte att uttala sig om på grundval av de data som samlats in. Genomgången talar emellertid för att arbetet i KRIS kan fylla en positiv funktion för den som efter en lång brottskarriär är motiverad att förändra sitt liv och att det skulle vara intressant med en fördjupad och mer omfattande studie av vilka effekter KRIS har när det gäller att förebygga återfall i brott. Frågan är emellertid om det är realistiskt och meningsfullt för föreningen att bygga upp ett dokumentationssystem som skulle motsvara kraven för en sådan studie. Det skulle kräva att föreningen registrerar alla medlemmar med personnummer och dokumenterar vilka medlemmar som deltar i vilka aktiviteter.

Referenser

- Bergström, G. (2002). *Kriminalitet som livsstil*. Stockholm: Egalité.
- Brottsförebyggande rådet (2001). *Brott och annan misskötsamhet under permission*. BRÅ-rapport 2001:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.
- Habermann, U. (1992). SUM-programmet og det frivillige arbejde. *Summa summarum*, 3, (6), 65-70.
- Hegland, T.J. (1991). Forskningserfaringer om graenser for samarbejdet. I *Brug og misbrug af frivilligt arbejde*. Kontaktudvalget til det frivillige sociale arbejde. København, Socialministeriet.
- Kriminalvårdsstyrelsen (2000). *Kriminalvårdens Redovisning av Återfall 2000*. Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen.
- Kriminalvårdsstyrelsen (2002). *Riktlinjer för samarbete med ideella sektorn*. Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen.
- KVVFS 2000:3 (2000). *Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om frivårdens arbete med dömda under övervakning m.m.* Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen
- SFS 2002:954 (2002). *Förordning (2002:954) om statsbidrag till vissa organisationer inom kriminalvårdens område*.
- SOU 1993:82. *Frivilligt socialt arbete*. Huvudbetänkande av Socialtjänstkommittén. Stockholm: Fritzes.

Bilagor

Bilaga 1. Uppgifter på lokalföreningsnivå

Tabell 1. Uppgifter om antalet medlemmar (normalmedlemmar) enligt föreningens hemsida, antalet medlemmar som betalat medlemsavgift för 2002 samt uppgifter om föreningens bildande enligt Skattemyndigheten.

Öst	KRIS hemsida 2002-11-28	Betalat 2002 2002-12-06 (andel i %)	Datum för Bildandet enligt SKM
Stockholm	1206	474 (39)	1998-03-27
Örebro	153	106 (69)	2001-07-04
Norrköping	59	36 (61)	2001-01-19
Uppsala	44	20 (45)	2000-10-06
Borlänge	39	38 (97)	2001-03-16
Falun	39	35 (90)	2001-11-30
Katrineholm	33	28 (85)	2000-07-31
Gnesta	16	12 (75)	2002-04-26
Nyköping/Oxelösund	6	6 (100)	2002-01-25
Syd			
Malmö	215	93 (43)	2000-02-25
Kalmar	77	74 (96)	2001-11-16
Helsingborg	66	55 (83)	2000-09-15
Landskrona	38	21 (55)	2000-06-02
Nedre Norrland			
Sundsvall	200	138 (69)	2000-01-14
Umeå	41	36 (88)	2001-03-23
Härnösand	6	6 (100)	2001-03-09
Väst	---	---	---
Göteborg	110	46 (42)	2000-06-09
Karlstad	84	81 (96)	2001-03-23
Vänersborg	8	7 (88)	2002-06-07
Övre Norrland			
Luleå	63	38 (60)	2000-04-28
Piteå	58	44 (76)	2001-03-02
Skellefteå	55	55 (100)	2001-06-15
Kalix	10	10 (100)	2001-09-14
Summa	2626	1459 (56)	

Bilaga 2 – uppsökande verksamhet

SUNDSVALL

Våren 2002 besöker föreningen regelbundet tre anstalter i regionen (Viskan, Ljustadalen och Saltvik) samt häktet i Härnösand. Samarbetet med kriminalvården i regionen regleras inte i något avtal. Kriminalvårdsmyndigheten i Sundsvall har, sedan föreningen etablerade sig på orten, beviljat föreningen 100 000 kronor årligen av lokala medel. Enligt en muntlig överenskommelse ska föreningen regelbundet besöka de tre anstalterna i regionen samt häktet. Föreningen besöker anstalterna cirka en gång i månaden. Föreningen ringer en tid före besöket anstalten, som då sätter upp information om KRIS besök. På häktet ingår KRIS i besöksverksamheten. Föreningen besöker häktet en gång i månaden. Bidraget är inte förenat med något dokumentationskrav. Kriminalvårdsmyndigheten tar i stället del av föreningens verksamhetsberättelser och menar att information om föreningens anstaltsverksamhet kopplas tillbaka till myndigheten indirekt via anstalterna.

MALMÖ

När BRÅ besöker föreningen (våren 2002) är den aktiv på cirka sex anstalter. På anstalterna Fosie och Rostorp ingår informationen från KRIS som ett moment i anstaltens programverksamhet. Föreningen är på Fosie två dagar i veckan och på Rostorp en gång i månaden. På anstalten Tygelsjö är föreningen engagerad i Equal. På övriga anstalter regleras inte samarbetet i något avtal. Det är föreningens målsättning att besöka övriga anstalter minst en gång i månaden. Anstalten Fosie ersätter KRIS med lokala medel. I övrigt erhåller föreningen inte någon ersättning för den uppsökande verksamheten.

FOSIE

Föreningen besöker anstalten två halvdagar i veckan. KRIS informerar om konsekvenser av brott och bedriver motivationsarbete. Informationen ingår som en programpunkt i anstaltens behandlingsprogram för narkotika- och läkemedelsmissbrukare. Programmet är sju veckor långt och pågår löpande under året. Samarbetet regleras i ett avtal mellan parterna. Fosie ersätter KRIS med lokala medel: 200 kronor per timme, under 50 kalenderveckor.

ROSTORP

KRIS föreläser en gång i månaden på anstalten Rostorp. Föreläsningen ingår som en programpunkt i anstaltens tolvtegsprogram. Programmet är fyra veckor långt och pågår löpande under verksamhetsåret. Samarbetet regleras inte i något avtal och föreningen erhåller ingen ersättning för sin medverkan.

TYGELSJÖ

Projektet Equal, se nedan.

STOCKHOLM

Föreningen bedriver en omfattande uppsökande verksamhet. Sensommaren 2002 är föreningen regelbundet på fyra anstalter och Kronobergshäktet. Med undantag av anstalten Färingsö regleras samtliga samarbeten i skriftliga avtal med tre kriminalvårdsmyndigheter: Eskilstuna, Örebro och Kronoberg. Föreningens enda samverkan med kriminalvårdsmyndigheterna i Stockholm är genom projektet Equal, se nedan.

KRONOBERG

KRIS besöker häktet två gånger i veckan. KRIS informerar på fem avdelningar: två öppna avdelningar, två låsta avdelningar samt en avdelning primärt avsedd för ungdomar. KRIS informationsverksamhet på häktet Kronoberg regleras i ett skrivet avtal och ersättning utgår med 250 kronor per arbetad timme samt milersättning.

MARIEFRED

KRIS besöker Mariefreds motivationsavdelning varannan vecka. Verksamheten utgår ifrån ett diskussionstema som KRIS skapar till varje besöksfälle. Vart fjärde besök inkluderar även ett besök på anstaltens programhus. Informationsverksamheten på anstalten regleras i ett skrivet avtal, mellan kriminalvårdsmyndigheten Eskilstuna och KRIS Stockholm. Ersättning utgår med 163 kronor per arbetad timme samt milersättning.

HÄLLBY

KRIS besöker Hällbys motivationsavdelning varannan vecka. Halva dagen ägnas vanligtvis åt gruppinformation, resterande tid ägnas åt enskilda kontakter med intagna. Informationsverksamheten på anstalten regleras i ett skrivet avtal, mellan kriminalvårdsmyndigheten Eskilstuna och KRIS Stockholm. Ersättning utgår med 163 kronor per arbetad timme samt milersättning.

FÄRINGSÖ

KRIS besöker Färingsö en heldag varannan vecka. KRIS informationsverksamhet på Färingsö regleras inte i något avtal. KRIS information ingår som ett delmoment i en 14 dagar lång introduktion för nyintagna på Färingsö. Efter den schemalagda informationen finns tid avsatt för enskilda kontakter med intagna. Ingen ekonomisk ersättning utgår.

HINSEBERG

KRIS besöker Hinseberg en heldag i månaden. KRIS besöker olika klientgrupper och tid avsätts för enskilda kontakter med intagna. Verksamhet regleras i ett skrivet avtal mellan kriminalvårdsmyndigheten Örebro och KRIS Stockholm. Ersättning utgår med 500 kronor per arbetad timme samt milersättning.

STORBODA

Projektet Equal, se nedan.

ÖVRIGA ANSTALTER

Utöver uppräknade anstalter förekommer det att KRIS sporadiskt besöker andra anstalter i regionen. Under första kvartalet 2002 var föreningen inne på anstalterna Norrtälje, Österåker och Roxtuna.

GÖTEBORG

Lokalföreningen har avtal med fyra kriminalvårdsmyndigheter gällande verksamhet på anstalterna Borås, Högsbo, Sagsjön och Östra gård. Hösten 2002 är föreningen varken på Borås eller Östra gård (på Östra gård informerar såväl lokalföreningen i Karlstad som den i Vänersborg). Samarbetet med Sagsjön gäller i första hand det EU-projekt kallat Equal, som anstalten är engagerad i. En av de aktiva har en tjänst i EU-projektet, där han representerar KRIS. Föreningen informerar sporadiskt på anstalten Skogome. Samarbetet med Högsbo förefaller vara det samarbete som fungerar enligt avtal.

LULEÅ

Luleå lokalförening har ett avtal med kriminalvårdsmyndigheten Luleå som reglerar föreningens verksamhet på anstalten Haparanda, anstalten Luleå, häktet i Luleå samt frivården i Luleå. Avtalet ger föreningen 1 000 kronor per besök. Totalt uppgår den beviljade summan till 64 500 kronor, inklusive milersättning. För att undvika en konkurrenssituation i region övre Norrland har lokalföreningarna i Luleå, Piteå och Kalix fördelat verksamheten på häktet, anstalterna och frivården mellan sig. Varje förening erhåller ekonomisk ersättning för sina respektive insatser. Lokalföreningen i Skellefteå har avstått från att delta i verksamheten med anledning av de långa avstånden.

HÄKTET LULEÅ

Enligt avtalet med kriminalvårdsmyndigheten Luleå ska föreningarna i regionen besöka häktet vid 20 tillfällen under verksamhetsåret 2002, två timmar per tillfälle. KRIS Luleå besöker häktet två gånger i månaden. Precis som på anstalten "kan" flera av de häktade föreningen och föredrar många gånger en pratstund över en kopp kaffe, framför en regelrätt information med filmvisning och redovisning av föreningens aktiviteter.

ANSTALTEN HAPARANDA

Enligt avtalet ska föreningarna besöka anstalten Haparanda vid 20 tillfällen under verksamhetsåret 2002, två timmar per tillfälle. Luleås lokalförening är inne på anstalten Haparanda två gånger i månaden. Föreningen besöker den öppna och slutna avdelningen. Ett av de två besöken ägnar föreningen åt att informera om föreningens verksamhet och de aktiviteter medlemmarna kan engagera sig samt att visa föreningens film om KRIS Luleå. Det andra besöket ägnar föreningen åt sportaktiviteter med de intagna.

ANSTALTEN LULEÅ

Enligt avtalet ska föreningarna besöka anstalten Luleå vid åtta tillfällen under verksamhetsåret, två timmar per tillfälle. Lokalföreningarna har emellertid inte kunnat etablera något reellt samarbete eftersom anstalten är relativt nystartad. I ett inledningsskede har personalen velat avvakta med det externa samarbetet.

FRIVÅRDEN

Enligt avtalet ska föreningarna besöka frivården vid åtta tillfällen under verksamhetsåret, två timmar per tillfälle. Samarbetet är upplagt så att frivården hör av sig till föreningarna när de har satt ihop en klientgrupp de anser är lämplig för KRIS syften. Hittills har grupperna bestått av klienter som verkställer utanför anstalt genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.

PROJEKTET EQUAL

Inom kriminalvården pågår ett EU-finansierat projekt kallat "Equal – bättre frigivning". Projektets övergripande syfte är att motverka diskriminering av personer frigivna från anstalt och underlätta inträde och återinträde på arbetsmarknaden. Projektet utgår från tre anstalter i Sverige: Tygelsjö, Sagsjön och Storboda, med olika inriktning på varje anstalt.

TYGELSJÖ – TEMA MÅNGKULTUR

Projektets tema är mångkultur och målgruppen är intagna med annan kulturbakgrund än svensk. Projektets huvudsyfte är att bearbeta det dubbla främlingskapet, det vill säga annan kulturell bakgrund och kriminell identitet. Ett annat syfte är att målgruppen i högre utsträckning än i dag ska ha ett yrke vid frigivning. KRIS lokalförening i Malmö är en av flera samarbetspartners. Enligt planerna ska KRIS ha en representant i projektet på heltid som får ersättning via projektmedel. Samarbetet kommer i början av 2003 att avtalas i ett kontrakt.

SAGSJÖN – "VÄGEN UT! – FRÅN FÄNGELSE TILL SOCIALT ARBETSKOOPERATIV"

Projektets tema är kvinnor. Projektets huvudsyfte är att ge intagna som frigives från anstalt en möjlighet att starta en affärsverksamhet genom att tillhandahålla de verktyg som är nödvändiga för att starta en rörelse samt identifiera och utnyttja nya sysselsättningsmöjligheter i städer och på landsbygden. KRIS lokalförening i Göteborg är en av fyra motorer i projektet. KRIS representant anställdes i projektet i augusti 2002 och får ersättning via projektmedel.

STORBODA – "BÄTTRE FRIGIVNING – FRIGIVNINGEN FRÅN FÄNGELSE SOM KULTURUTBYTE"

Projektets tema är struktur/storstad. Projektets huvudsyfte är att motverka diskriminering av personer frigivna från anstalt. Det övergripande målet är att intagna vid frigivning ska tillförsäkras rätten till arbete, bostad och social service. Projektet fokuserar på att hitta strategier för samverkan mellan myndigheter, organisationer, ideella föreningar och företag. KRIS

lokalföreningen i Stockholm ska bidra med besöksverksamhet och motivationsarbete på anstalten. Föreningen har även planer på att skapa ett så kallat visionsrum på anstalten Storboda. Visionsrummet ska vara ett forum för de intagna för planering av livet efter frigivning, där de berörda aktörerna tar ett gemensamt grepp om den intagnes situation och samordnar insatserna. KRIS representant är knuten till projektet åtta timmar per vecka. Ersättning utgår från Kriminalvårdsstyrelsen.

ARBETSMARKNADSPROJEKTET IRIS

Sundsvalls lokalförening är engagerade i projektet IRIS (Individ Resurs I Samhället). Det är ett EU-finansierat projekt, som initierats av Sundsvalls kommun. Projektets övergripande syfte är att skapa förutsättningar för personer med erfarenhet av kriminalitet och/eller drogmissbruk, som avslutat straffpåföljd eller drogrehabilitering, och underlätta deras inträde i samhället, särskilt på arbetsmarknaden. Projektet är ett samverkansprojekt mellan de kommunala förvaltningarna i kommunen, arbetsförmedlingen, kriminalvårdsmyndigheten, försäkringskassan, försäkringsbolag, KRIS och ett av de större företagen i kommunen. Projektet är treårigt och pågår under tidsperioden: januari 2003 – september 2005. Samarbetssamtalen har pågått sedan hösten 2001.

Enligt projektledaren är grunden till projektet lagd efter samtal med föreningen KRIS i Sundsvall. Representanterna från KRIS har bidragit med en behovsinventering och delgett initiativtagarna sin bedömning av vilka insatser som är av vikt för föreningens medlemmar och andra personer med kriminell bakgrund, vid frigivning eller avslutad rehabilitering. Två personer från KRIS har anställts i projektet på heltid. Anställningarna finansieras med projektmedel. De båda representanterna kommer att lämna föreningen KRIS för att ägna sig åt projektet på heltid så länge det pågår. Projektet kommer att ha ett nära samarbete med föreningen KRIS.

KURS I PRIVATAKONOMI OCH SKULDSANERING - "BETALT FÖR GAMMAL OST"

I oktober 2001 ansökte KRIS Luleå om ett projektbidrag på drygt 180 000 kronor från Konsumentverket. I december 2001 beviljade verket föreningen 150 000 kronor. Föreningen kallar projektet "betalt för gammal ost". Syftet med projektet är att bygga upp intagnas kunskap om hur de sanerar och hanterar sin privatekonomi. Projektet lades upp som en kurs för en grupp intagna på anstalten Haparanda. Kursen fördelades på 11 tillfällen. Underlaget för kursen byggde dels på informationsmaterial från Konsumentverket, dels på skolmaterial i samhällskunskap för gymnasieskolan. Projektet slutredovisades den 15 mars 2003.

Bilaga 3. Projekt på de fyra föreningarna

UNGA KRIS - LULEÅ

I september 2001 ansökte föreningen om knappt 300 000 kronor. I slutet av december 2001 beviljade Ungdomsstyrelsen föreningen 50 000 kronor. Under 2002 tog föreningen fram en logotyp för "Unga KRIS" och arbetade aktivt med att marknadsföra "Unga KRIS", främst i skolor. Bland annat startade föreningen en kampanj kallad "It's your choice". Budskapet i kampanjen är att missbruk och kriminalitet börjar med ett val och att föreningens medlemmar en gång valde fel men att ungdomarna fortfarande har chansen att välja rätt. Föreningen har bland annat skapat en rullande monterutställning om droger och kriminalitet att användas i skolorna.

I december 2002 redovisade föreningen projektet.

FÖRÄLDRASTÖD - LULEÅ

I slutet av maj 2001 beviljade Brottsförebyggande rådet 25 000 till ett föräldrastödsprojekt. Projektets målgrupp var föräldrar till ungdomar i riskzonen. KRIS skulle träffa föräldragrupper en gång i veckan under tio veckor. Föräldragrupperna skulle utgöras av föräldrar som får kontakt med föreningen genom föreläsningar eller genom att deras barn deltar i föreningens ungdomsprogram. Stödverksamheten skulle hjälpa föräldrar att bygga ett kontaktnät mellan varandra och på så sätt ge föräldrarna möjlighet att dela sina erfarenheter med andra föräldrar i samma situation. Under de tio veckorna skulle föreningen även bjuda in externa föreläsare och representanter för KRIS skulle själva informera föräldrarna om begreppet "kriminalitet som livsstil".

I juni 2002 slutredovisade föreningen projektet. I realiteten har föreningen inte kunnat påbörja någon av de planerade grupperna. De föräldrar som föreningen har kommit i kontakt med under projektiden tar gärna telefonkontakt vid behov men har inte visat något intresse av att engagera sig med andra föräldrar i de planerade föräldragrupperna.

DATORTEKET - SUNDSVALL

Datorteket ligger under Sundsvalls kommuns arbetsmarknadsenhet. Till Datorteket kan arbetsförmedlingen anvisa arbetssökande från 19 år och uppåt. De arbetssökande skapar själva en 16 veckor lång kurs genom att kombinera olika moduler. En medlem från KRIS föreläser vid ett tillfälle varannan vecka i en modul kallad "konflikt och konflikthantering". Grupperna består av 10-15 personer.

SÖDER MOT NARKOTIKA - STOCKHOLM

"Söder Mot Narkotika" är en sammanslutning av myndigheter och frivilligorganisationer verksamma i stadsdelen Södermalm i Stockholm. Syftet med aktionen är att få till stånd ett långsiktigt samarbete mellan parterna för att motverka och förebygga drogmissbruk. Socialstyrelsen har beviljat 1,6 miljoner kronor för två år. Länsstyrelsen har beviljat 300 000 kronor för ett

år. Om projektet är framgångsrikt kan medel sökas för ytterligare ett år. Projektet delrapporterades till länsstyrelsen efter sex månader, i mars 2003.

En representant från KRIS Stockholm har anställts som samordnare för projektet "Söder Mot Narkotika". Med anledning av anställningen deltog samordnaren och Stockholms KRIS ordförande i januari 2001 i CADP:s²⁹ utbildning: "Samordning och Prevention", fördelad på nio tillfällen. Projektets ledningsgrupp har träffats en gång i månaden sedan start. Möten har hållits i KRIS lokaler. KRIS har även stått för tryckning av informationsfolder om projektet.

ECAD - RIKSFÖRBUNDET

European Cities Against Drugs är en europeisk samarbetsorganisation med 29 medlemsländer. Organisationen huvudkontor ligger i Stockholm. Forum Syd har beviljat ECAD medel för ett biståndsprojekt i Litauen, "Vilnius Against Drugs". KRIS deltar i projektet tillsammans med tre andra frivilligorganisationer. Projektet finansieras ett år i taget men är beräknat att pågå i 3,5 år, med start i juli 1999. Forum Syd³⁰ har hittills beviljat projektet medel vid tre tillfällen, för åren 1999/2000, 2001 och 2002. Huvudsamarbetsorganisationen i projektet är Lithuanian AIDS Foundation.

Förbundsordföranden i KRIS är den som ansvarar för projektet för föreningens räkning. Föreningens engagemang har bland annat inneburit att en KRIS-förening bildades i Vilnius, årsskiftet 2001/2002, där för närvarande två personer från Litauen arbetar med att etablera verksamheten. KRIS har även varit aktiva i att stärka länkrörelserna AA och NA i Litauen. ECAD hävdar att fyra ny rehabiliteringsprojekt i Litauen har kommit till som en följd av riksförbundets lobbyverksamhet och påtryckningar. De svenska lokalföreningarna har engagerats i projektet genom två sommarläger som riksförbundet arrangerat. Ett visst antal platser per lokalförening har då beskostats via projektmedel och resterande platser har intresserade medlemmar fått stå för själva. Varje resa har lockat ett sextiotal medlemmar.

TOLLARE FOLKHÖGSKOLA - STOCKHOLM

Genom ett samarbete med Tollare folkhögskola kunde Stockholms lokalföreningen vintern 2002 erbjuda sina medlemmar en så kallad orienteringskurs. Kursen pågick under fem veckor, tre dagar i veckan. Deltagarna fick en inblick i ämnena samhällkunskap, svenska, engelska, matematik och data. Syftet var att ge medlemmarna en chans att prova på studier och att väcka nyfikenhet och mersmak. Kursen hölls i föreningens lokal. Kursen var kostnadsfri. Totalt deltog och fullföljde nio medlemmar, enligt uppgift från Tollare folkhögskola.

²⁹ Centrum för alkohol och drogprevention.

³⁰ Forum Syd är en samarbetsorganisation inom folkrörelsebiståndet.

DEMOKRATIPROJEKTET - STOCKHOLM

Under en försöksperiod mellan åren 2000 och 2002 fördelade Justitiedepartementet medel till ett demokratiprojekt. Projekten skulle stimulera ett ökat deltagande i den demokratiska processen. I september 2000 ansökte Stockholm KRIS om ett projektbidrag på drygt 140 000 kronor. I november 2000 beviljades KRIS Stockholm det ansökta beloppet.

Demokratiprojektet i KRIS Stockholm pågick mellan januari 2001 till och med november 2002. Projektet slutredovisades i januari 2003. Föreningen har bland annat arrangerat studiecirklar på föreningslokalen och på vissa anstalter, i statsvetenskap och demokratifrågor. Under maj och juni 2002 bjöds nio politiker in från fyra politiska partier (Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Moderaterna och Folkpartiet) för samtal med intagna på anstalterna Mariefred, Hällby, Färingsö och häktet Kronoberg (åtta tillfällen på Kronoberg, två på Färingsö, ett på Mariefred och ett på Hällby).

Bilaga 4. Boende

Tre absoluta krav för boende i föreningarnas lägenheter är drogfrihet, hederlighet (dvs. ingen kriminalitet) och medlemskap i föreningen. Samtliga föreningar skriver in regler om drogfrihet i kontraktet, som ger föreningarna rätt att begära drogtestning vid misstanke om missbruk och omedelbar uppsägning vid bekräftad misstanke. Föreningarna har nycklar till lägenheterna. Har hyresgästen kontakt med socialtjänsten, kan socialtjänsten ersätta föreningen med 200 kronor dygnet för tillsyn av lägenheten. Tillsynen innebär att föreningen besöker hyresgästen morgon och kväll för att försäkra sig om att boendet fungerar som det ska och att hyresgästen lever upp till föreningens hyresvillkor. Hyresgästen, eller den socialtjänst där hyresgästen är aktuell, står för hyreskostnaden. I Sundsvall bor hyresgästen på prov i lägenheten, under sex månader. Förlöper prövotiden utan anmärkning kan bostadsbolaget erbjuda hyresgästen ett eget kontrakt. I Stockholm och Malmö leder inte en välfungerande hyresperiod med automatik till ett eget hyreskontrakt men hyresgästen kan få nytta av de referenser hyresvärdarna kan lämna.

English summary

KRIS. A survey of the organisation Criminals' Return Into Society

Author: Åsa Frodlund

Published by:

National Council for Crime Prevention (BRÅ)
P.O.Box 1386
SE-111 93 Stockholm
Sweden

Reference:

Report 2003:7
ISSN 1100-6676, ISBN 91-38-31999-3

Available in Swedish from:

Fritzes kundservice
SE-106 47 Stockholm, Sweden

The organisation known as KRIS (Criminals' Return Into Society), was formed in Stockholm in 1997 on the initiative of four individuals with a long history of involvement in crime and drug abuse. The basic idea was to form an association of people with similar experiences, which could provide a supportive network for individuals wishing to leave a life of crime and drug abuse behind them.

By the spring of 2002, the national federation formed in 2000 had come to include 23 local KRIS-associations, divided into five different regions. Almost 1,500 so-called 'full members' (individuals who themselves have experience of crime and drug abuse) paid the yearly membership fee for the year 2002.

The National Council for Crime Prevention (BRÅ) has surveyed the work of the four largest associations within the KRIS organisation.

Week-long visits have been made to each of the four associations included in the study. Information has also been collected on the extent of the visiting work conducted by the associations at remand centres and prisons during the first quarter of 2002, and of the lecturing activities carried out in this same period.

As a means of collecting data on how the activities of KRIS are perceived by others who collaborate with the organisation, interviews have been conducted with 50 representatives from the prison and probation service. Additional interviews have also been conducted with nineteen representatives from schools where individuals from the four KRIS associations have held lectures.

Several forms of assistance to members

The four associations are able to provide their members with a number of different forms of assistance. The first of these involves offering their members a meaningful occupation, either by participating in the association's visiting activities, as lecturers or as 'sponsors', providing support at the individual level to other members. Usually, those who are employed by the associations have previously worked on a voluntary basis within the organisation. Three of the associations are able to provide assistance with housing, since they have a number of residences to which homeless members can be given access. The associations also appear to some extent to carry out tasks, both for individuals released from incarceration and for those still in prison or on remand, that are tied to the work traditionally carried out by the social services and the probation service. This may involve facilitating various types of contact with authorities, dealing with bureaucracy, applications and the like. Finally, there is the "friendly support" that may be provided in connection with the more social aspects of involvement in the association.

Visits to prisons and school lectures

In addition to the organisation of social activities for the members, the work of the associations is dominated by visits to prisons and remand centres and by lecturing in schools.

In connection with visits to prisons and remand centres, KRIS meets with inmates both in groups and on an individual basis. The objective of these activities is partly to create an interest in KRIS as an organisation, and partly to provide support to the inmates who are visited. All four associations have contracts with the prison and probation service relating to this work. During the first quarter of 2002, the associations made over 100 visits to prisons and remand centres. The interviews conducted with representatives from the prison and probation service show that on the whole those working within the system are satisfied with the work being conducted by KRIS. At the same time, several of the prison and probation service representatives point to an inbuilt fragility within the organisation, which is a result of the fact that the length of time that association members have been crime and drug free varies, which makes it difficult to know to what extent the representatives of the organisation are to be considered stable. Some of those interviewed therefore view their positive assessment as being linked to the specific individuals of whom they have experience, and they feel that the quality of the work done and of the collaboration with KRIS is largely dependent on the working relationship established with these specific individuals.

The other most prominent aspect of the associations' work involves presenting lectures, primarily in schools, but also elsewhere. These lectures involve the KRIS representative describing the organisation's activities on the basis of his or her own experiences of the path into and out of drug

abuse and crime. Representatives for the four associations held a total of approximately thirty lectures during the first quarter of 2002.

The majority of the school representatives interviewed were very positive about the work of KRIS and felt that the speakers had done a good job. One or two raised questions about the jargon that they felt the KRIS representative employed. These persons felt that the use of jargon in this way gave the impression that the speakers had not been clear enough about having put their old way of life behind them.

Few of the association directors, for whom information could be obtained, had reoffended

The National Council's original intention was to study whether KRIS succeeded in its goal of seeing its membership desist from crime. As a result of problems with the documentation of the associations, however, this was not possible. A more limited study was therefore carried out into the criminality of those who might be regarded as comprising the leadership within this organisation, namely the directors of the local associations. It is crucial that these individuals manage to avoid reoffending, both for the credibility of the associations and for the work of the organisation to function well.

The vast majority had not been convicted of offences following their taking up a position on the board of directors; of the 218 individuals examined, only three per cent had been convicted subsequent to this point. The National Council was given the names of a further 50 directors, but these could not be included in the study for a variety of reasons, amongst other things because some of them did not want to participate. If all of those in this attrition group had reoffended since taking up a position as director, the total proportion who had done so would increase to 21 per cent. Thus the proportion of individuals who have been convicted of an offence following their acceptance of a directorship may be said to lie somewhere between three and 21 per cent.

A control group analysis showed that the members of the control group reoffended to a much greater extent than the individuals who had started working as directors at the KRIS associations.

Difficult to maintain a balance between "professional" work and social support of a more everyday character

At the general level, the survey shows that the work conducted by the four KRIS associations is extensive and varied. There appears to be a substantial level of creativity as regards extending the work of the organisation into an increasing number of areas.

One of the associations' strengths is their accessibility. The local associations have generous opening hours and to begin with new members are able as a rule to contact their sponsors around the clock.

The prison and probation service authorities and the schools that have made use of the KRIS associations are for the most part satisfied. One thing that emerged from the study, however, was that the very strength of the organisation – namely the members’ experiences of drug abuse and crime – also quite naturally involve a risk. This places exacting demands on the organisation in its assessment of which members have come far enough in their personal development to be suitable for “external” work.

Unfortunately, it has not been possible to study the most interesting question in a satisfactory way – that of whether KRIS contributes to a lower level of reoffending and of relapse into drug use amongst its members. One question raised by the study is that of how the associations may maintain a balance over the longer term between their more “professional” undertakings, such as visiting work regulated by contract with the prison service and lecturing activities, and the provision of social support between members. The greater the level of ambition in relation to the professional side, the higher the level of demands this will place on the active members. In part this will involve a risk that these members will become “burnt out”, something which already seems to be happening to some extent, in part also a risk that the social aspects of the organisation’s work will suffer as a result. With its insistence on being drug free and not breaking the law, it is not the objective of the KRIS organisation to function as a low-threshold alternative for persons released from prison. An organisation of this kind would nonetheless be well served by an open and continuous discussion of whether the focus of its activities corresponds with the goals of the organisation, and whether the tolerance threshold has been set at the right level.